

VRTOMIROV PRSTAN.

Čamu me budis iz mrtvaškega spanja?-

Vrtomirov prstan

ali

zmaj v Bistriški dolini.

Ljudska pravljica iz preteklih časov.

Zapisal

Jakob Aléšovec.

Drugi pregledani natis.

V Ljubljani.

V založbi in naprodaj pri J. Giontini-ju v Ljubljani.

1881.

31550

17 C. g. m

17 C. g.
31550

1570 5698/1952

Uvod drugemu natisu.

To pravljico sem v svojih mladih letih slišal v okolici Kamniškega mesta in jo zapisal, kolikor se je dalo, natančno. Prišla je tiskana na svitlo l. 1869, a zdaj, ko se je prvi natis razprodal, pa se še poprašuje po tej pravljici, sem po želji založnikovi delce pregledal in tu in tam kaj zastarelega popravil, vendar jedro pustil, kakor je bilo.

Namenjena je ta pravljica priprostem ljudstvu, ki posebno ob dolgih zimskih večerih rado bere kaj iz starodavnih časov, zato je njena oblika tudi čisto priprosta, vsakemu razumljiva.

Ker je popolno spečanje prvega natisa znamenje, da slovenskemu ljudstvu dobro

ugajajo take pravljice, utegnem v kratkem ponuditi mu še kako pravljico enake vrste, kakoršnih se med našim národom ne manjka.

Naj gré toraj tudi ta drugi natis naglo pot prvega, da bo za to pravljico prišla kmalu druga, še mikavnejša.

Pisatelj.

Ranjenec.

Kamniško mesto je na Kranjskem vsakemu dobro znano. Leži kakih pet ur od Ljubljane ob bregu Bistrice in je prav ličen kraj. Cenijo ga posebno zavoljo zdravega in hladnega zraka in romantične okolice.

Nekdaj je bilo tam, kjer zdaj stoji mesto, veliko jezero, ki si je pozneje siloma predrlo iztók med Malim gradom in velikim hribom.

Vrh tega hriba stal je grad, čegar razvaline se še zdaj vstavljajo vremenu in vetru. Tu je gospodoval silovit in neusmiljen grajšak, ktereга je ljudstvo Hinka imenovalo. Njegovo veselje je bil lov, in kedar je divjal s svojimi prijatelji po hribih in dolinah, po polji in gozdu, poskrilo se je vse jezi njegovu.

Pod gradom tik jezera stala je kočica starega Bogomila, kateri je že veliko let v svojem čolniciu vozil popotnike čez jezero. Ni

se bal slabega vremena, ne viharjev; ako je kdo bil v sili, mu je pomagal celó ob lastni smrtni nevarnosti. Starček živel je prav revno, v njegovi koči ni bilo videti razun priproste mize in majhne klopice nikakoršnega orodja; postelja so mu bila tla in malo mahú in mrve. Tovariš mu je bil velik pes, ki je varoval kočó in ga spremljeval ob njegovih potih.

Med ljudstvom je slovil starček zavoljo zdravniške umetnosti, kajti ni bilo bolezni, za katero bi on ne bil vedel zeliša; veliko število ranjenih je bil že rešil in to brez vsega plačila.

Nekega večera — pozno je že bilo in zunaj je divjala nevihta, valovi jezera so ploskali s tako silo ob skalovje, da ni bilo moč, družega glasu slišati, — je Bogomil ravno vgasnil lučico in legel na revno posteljo, ko jame njegov pes lajati na ves glas. To je pomenilo, da se kak človek bliža hišici. Starček, nikdar nevoljen, kedar ga je kdo potreboval, vstane in stopi k oknu, pa zavoljo temote ne more nič zagledati. Odpre tedaj linico in posluša. Čez nekaj časa se mu zdi, ko da bi zunaj nekdo stokal. Hitro vkreše luč, odpre vrata in stopi pred kočó. Tu zagleda ali marveč otiplje na tleh človeško podobo, čisto premočeno. Usnjata obleka in orožje sta mu porok, da je ta mladeneč

žlahnega stanu; obraz je bled ko smrt in na plajši se vidijo krvavi curki.

Stari Bogomil je bil že navajen enakih prigodeb, tedaj se ne prestraši, timveč vzdigne neznanega mladenča, ki se ni skoro nič zavedel, ter ga nese v svojo kočo in položi na posteljo. Potem mu odpnè in sleče premočeno usnjato obleko ter iše rane. Najde jo na desni strani med tretjim in četrtem rebrom. Kri crlja neprenehoma iz nje.

Starček maje z glavo, ker rana je globoka, nevarna, pa ne obupa. Poiše zeliš, opere rano in jo obveže, potem vlije v bleda usta mladenčeva kapljico rudečkaste pijače. Čez trenutek odpró se usta in uide jim zdihljej:

»Hvala Bogu, še ni ušlo življenje, še je upati rešenja in zdravja.«

Po teh besedah zavije starček mrzlo truplo v gorko odejo in sede k postelji ter čuva, da bi zapazil zopet kako znamenje življenja.

»Čvrst mladeneč,« mrmrà sam pri sebi, »ta ni rojen v revni koči, ti krepki udje so v kljub mladih lét izurjeni v orožji. Brez dvoma so ga napadli tolovaji ali pa celó služabniki grajšaka, in morda še on sam. In vendar v temni noči, pri takem vremenu, kdo se neki klati okoli? Grajšak sam raz-

graja doma v gradu s svojo druhalijo pri vinu, kajti v taki nevihti ne gré izpod strehe. Rano je mladenču vsekal meč, tolovaji pa imajo le sulice, bodala, sekire in kole. Hm! Čudno! Ne bom dalje vgibal, timveč počakal, da se ranjenec toliko okrepeča, da mi pové sam, kako je dobil rano!«

Zopet omolkne starček in zapazi z veseljem, da ranjenec jame redno dihati in je mirno zaspal. Še le ko napoči dan, se zbudi in hoče hipoma skočiti kvišku, a pade zopet nazaj na posteljo, seže z roko na ranjeno stran in hudó zdihne; bolečina rane se mu vidi na obrazu.

»Le mirno leži na postelji, blagi mladenec,« ga nagovori starček, »zdaj še nimaš toliko moči, da bi vstal.«

Ranjenec odpre trudne oči in se ozre po starčku; brati mu je v obrazu velika hvaležnost do svojega rešitelja in strežnika. Poskuša govoriti, a slišijo se le nerazumljivi glasovi; potem ga zapusti zopet zavednost.

Več dni je za tem ležal čisto zmešan. Večkrat je zavpil, potem tiho mrmral, a Bogomil ni mogel sestaviti si pravega pomena govora iz posameznih besed. Stregel mu je nevtrudljivo, obvezoval rano in mu kupal okrepečalne pijače. Celó navadnemu spanji se

je skoro odrekel, in kedar je vtujen zakimal, se je hitro zopet prebudil, da bi pri bolniku, ktereга je tresla mrzlica, kaj ne zamudil. Z veseljem zapazi, da se rana jame celiti in da se tudi vračajo telesne moči mladenču.

Zavoljo skrbne postrežbe more mladenč čez nekaj tednov vstati in, opirajoč se na krepko roko starčka, sprehajati se ob bregovji mirnega jezera. Gorki solnčni žarki a hladna sapica mu jako dobro tekneti. Doslej ga Bogomil ni še silil, da bi mu razjasnil svoje prigodbe in mu povedal česa o svojem življenji, kajti mislil si je, da bo mladenč, ako mu je ljubo, sam pričel, ko se mu moči vsaj nekaj povrnejo. Danes je bil res nekoliko krepkejši, govorjenje mu ni delalo posebnih težav.

Ko dospeta do neke visokeje skale tik jezera, kjer je bil krasen pogled čez sinje planine, sede mladenč in jame govoriti:

»Blagi starček,« pravi, »vam in le vam se zahvaljujem, da še živim in se veselim krasnega dneva. In vendar še ne veste ne mojega imena ne stanu. Ne zamerite, da sem vam to tako dolgo prikrival!«

»Bolezen tega ni pripustila,« pristavi Bogomil, »a kar se tiče mojih zaslug, niso tako velike, kakor se tebi zdi, moj sin, —

dovoli, da te tako imenujem — večja hvala gre Onemu, ki prebiva nad zvezdami in čuje nad nami.«

Starček pri teh besedah razkrije glavó, ter obrne obraz proti nebu; potem poprime zopet besedo:

»Res je, da mi ni znano ne tvoje ime ne stan; a to ne sme nikogar ovirati, kedar je pomagati bližnjemu. Vendar ne zameri, ako izrečem svojo misel, da nisi iz teh krajev.«

»Nisem!« odgovori mladeneč. »Rodil sem se tam, kjer se valí globoka Krka skozi rodovitne vinograde in košate gozde. Prav dobro se še spominjam deških let, ko sem s sulico in lokom pojal po gozdu zverine, in marsiktero je zadela pušica moja. Oče moj imel je veliko strežajev in vojakov, in mati moja bila je krasne postave, lepa ko podobe na italijanskih kipih. Spominjam se tudi male sestrice, takrat komaj še pet let stare. Nekega dné zapazim vrh visokega drevesa velikanskega tiča. Sprožim pušico vanj, a zavoljo velike višočine odleti od perja in mi pade nazaj pred noge. Ostrašen tič se vzdigne in preleti na drugo drevo, jaz za njim. Komaj se malo približam, zopet mi odleti in sede na drug vrh. To me je tako

razkačilo, da se zarotim, brez njega ne vrniti se domov. Ne čutim ne gladu ne truda, čeravno mi trnje in gošava trgata obleko.«

»Slednjič zadene vendar pušica moja tiča do smrti. Pade z drevesa, še enkrat se strese in mrtev je. Vržem ga čez ramo in se obrnem proti domu. Pa kako bi bil našel pravo pot, ker se prej nisem nikdar nazaj ozrl? Napoči noč in jaz ne vidim nikjer družega, ko temno gošavo in velikansko bukovje. Že so se jele glasiti divje zveri, iskaje plena; mene zgrabi strašna groza, poprimem sulico, da bi se branil, če bi me kaj napadlo.«

»Ves spehan sedem na deblo smreke, katero je nevihta izruvala, in se oziram po temni okolici. Nenadoma zagledam med drevjem svetlobo ognja. Veselja poskočim in se bližam kraju, a surovi in kosmati glasovi, ki so kmalu dosegli moja ušesa, me ostrašijo in mislim vkreniti drugam, ter prenočiti rajši v gošavi med zverinami, ko v družbi ostudnih ljudi, a prepozno je. Zapazili so me in vsi skočijo kvišku ter vdarijo za mano. V kratkem me doidejo in me tirajo nazaj k ognju. Pogovorov njihovih nisem razumel, ker govorili so meni tuj jezik. Prenočiti sem moral pri ognju med divjimi, od nog do glave oroženimi ljudmi.«

»Ko napoči dan, primem za sulico in lók — tiča sem bil v teku zavrgel — in hočem iti svojim pótem. A to mojim tovaršem ni po volji, eden mi vzame sulico in lók, drugi me prime za roko in me vleče se-bój, in vsa druhal se vzdigne in odrine za nama.«

»Kmalu sem spoznal svoje nove tovarše. Neko noč, ko je strašno gromelo in treskalo, napadejo trdno grajšino, pomoré vse, kar najdejo živega, in jo slednjič zažgejo. Skoro groze sem poginil, ko sem moral gledati ne-usmiljeno klanje. Plen so se-bój vzeli.«

»Tako se je godilo nekaj let. Jaz sem vedno čakal priložnosti, da uidem, a pazili so ná-me, ko na najdražji zaklad. Morda bi bil še danes v tej družbi, ko bi ne bila nesreča teh tolovajev meni v prid. Zvedeli so namreč, da se vračata dva ravno poročena skozi gozd na dom, ki imata veliko bogastva pri sebi. V gošavi zasedejo pot in prežijo na popotnike. Ko se ti približajo, planejo tolovaji iz grmovja in vdarijo po njih. Pušica, namenjena ženinu, krepkemu junaku, zadene le konja, ki se spne po konci in vrže jezdeca na tla.«

»V tem hipu vdarijo po njem in pogubljen bi bil, a nenadoma prijaha njegova straža, veliko večja od nas, in nas zagrabi tako

srdito, da skoro polovica tolovajev na mestu obleži, ostali pa hitro pobegnejo. Jaz se boja nisem vdeležil in ko je bilo vse pri kraji, se bližam ženinu, ki je žalosten stal pri mrtvem konji, mu povém svojo osodo in ga prosim, da bi me rešil te družbe in se-bój vzal. Vitez mi dovoli prošnjo in me izroči svojemu strežaju.«

»Po ti naključbi sem prišel v krasni grad tega viteza in se učil pod vodstvom njegovega hišnika vsega, kar je mladenču potrebnega v boji in na dvoru visokih gospodov. V kratkem postal sem ljubljeneec vrlega viteza in njegov spremljevalec na vseh potih, bodi si v boji, bodi si, kedar je obiskoval slovesnosti in vitežke igre. Tudi jaz sem si pridobil marsikako krasno darilo za svoje hrabro vedenje.«

»Ko stopim v dvajseto leto, zbudi se mi želja do doma; neprenehoma mislim na starše, sestrico, ki bi morala biti že krasna devica, na očetovi grad in na domovino svojo. Grad mojega dobrotnika je bil jako daleč od mojega kraja, tedaj potovanje jako nevarno, posebno samcu. Vse to mi je povedal skrbni vitez, a pogumnost moja in vroča želja do doma obveljata in nekega dne vzamem slovo od grada in njegovih prebivalcev ter se podám na pot. Brez po-

sebnih ravsov dospem v domači kraj; radosti mi igra srcé ob misli, kako se bodo veselili starši zgubljenega sina, ki se vrne čvrst junak, kako se bo čudila sestra nad mano, in ali me bo stari čuvaj še spoznal ali ne.«

»Bližam se gradu in ko prijezdim iz gošave, od kodar se je videl, kaj zagleda ostrmelo oko? Tam, kjer je gledalo vtrjeno poslopje ponosno v dolino, stoji očrnelo zidovje, hiše podložnih vaščanov so čisto pometene od tal in le tu in tam kaže kupček kamenja ali na pol ožgan tram, da so tu stala človeška prebivališča. Strašna tužnost se me loti in srdito se zarotim, maščevati se nad hudo delnikom, ki je to storil, in ga poiskati, če tudi tiči v sredi zemlje. Starček, ki prebiva v razvalinah, mi pové, kaj se je zgodilo. Po noči je bil grad napaden, brambovci posekani in mojega očeta, mater in sestro je grozovitnež sebój vzel. Kaj se ž njimi godi? Morda čakajo v temni ječi odrešenja, ali pa — groza me obhaja pri tej misli — je sestra v rokah kakega hudobneža, kateri jo ima za veselje in kratek čas.«

»Ko izvém žalostno novico, se podam zopet na pot, da poišem sléd zgubljenih. Leto in dan že se klatim po deželi, ogledam vsak grad in poprašujem, a ves trud je za-

stonj. Koliko sovražnih napadov sem že odbil, ker misel, da moram maščevati smrt svojih ljubih, mi daje orjaško moč in mi pomaga potleči celo četo sovražnikov.«

»Pot me je pripeljala v te kraje. Slišal sem o divjem življenji posestnika gradu vrh tega hriba in tudi tu sem hotel poiskati sledu. Jahaje tik vode po ozki stezici naletim na druhal, ki se je menda ravno z lova vračala domú. Na čelu jahal je mož s temnim obrazom. Ker se je vlila velika ploha, so bili vsi premočeni in vodja jako slabe volje, kajti rotil se je nad vremenom in preklinjal vse nadzemeljske in podzemeljske duhove. Komaj mene vgleda, zasuče konja proti meni in nastavi sulico. Jaz mu jo odbijem in ga vržem z sedla. V tem hipu zarujove ko divja zver in kliče svoje spremljevalce na pomoč. Enako četi psov se zaka-dijo ti v mene, pot je ozka, tedaj so mogli le posamezni do mene. Dva se hitro zgrudita, sulica moja jima je predrila prsi, in ravno pomerim na tretjega, kar čutim jeklo med rebri; vodja se je bil pobral in mi od strani sulico porinil v prsi. Zdaj je bilo po meni, kajti zavednost me je jela zapušati. Kako sem prišel k vaši koči, sam ne vem, le toliko še pomnim, da me je konj odnesel sovražnikom. Kje bo neki zdaj zvesta žival?

Najbrž je poginila, ker bi me drugači ne bila zapustila.«

»Tu imate v kratkem celo povest mojega življenja, katero je le po vaši nevtrudljivi skrbi podaljšano. Ako bi bil moral umreti že zdaj, ne bi bil spolnil svoje obljube zastran maševanja, tedaj je moja hvaležnost do vas neizrekljiva.«

Bogomil je poslušal prav marljivo to mikavno povest in ko jo je mladeneč končal, poprime starček besedo :

»Prav žalostno je tvoje mlado življenje in veliko nalogo imaš še izvršiti. Kar se tiče maševanja, ne segaj Božji pravici pod roke, ona bo hudobneže ostro kaznovala. Bog ti daj srečo in vodi tvoje stopinje, da najdejo zgubljene žlahtnike, če še živijo. Ta namen tvoj je hvale vreden, in ako morejo moje slabe moči česa storiti k boljšemu ali hitrejšemu vspehu, ti jih radovoljno ponujam. Vendar — ne zameri — vse si mi na tanko razjasnil, le ime svoje si mi zamolčal. Te li veže kaka obljuba, da ga ne povéš?«

»Nikakor ne! Vrtomir se imenujem.«

»In priimek tvojega blagega očeta?«

»Tega ne vem, ker sem bil, kakor sem že omenil, jako mlad, ko sem se zgubil v gozdu.«

»Hm! hm! Tedaj je tvoja naloga jako težavna! — Dolgo govorjenje te je vtrudilo, vrniva se nazaj v kočo, treba ti je pokoja, ako hočeš, da se ne povrne bolezen, kajti rana še ni zaceljena.«

Po tem pogovoru koračita molčé nazaj v kočo.

Rana mladega Vrtomira se zaceli čez nekaj dni popolnoma in telesna moč se mu jame vračati. Komaj se čuti tako krepkega, da suče roka sulico in meč, vzame slovo od svojega zdravnika, kajti nepotrpežljivost mu ne dá miru; zopet hoče iskati nevarnosti; kateri je komaj ušel.

Bogomil ga blagoslovi, mu želi srečen uspeh in izreče upanje, da se bosta zopet videla. Vrtomir mu zagotovi, da ne bo nikdar pozabil svoje dolžnosti do njega in mu, kolikor bo šlo, poročal o svojih uspehih.

Starček majè žalostno z glavo.

»Bog vé,« pravi, »koliko časa bom še vesljal po jezeru življenja! Ako kedaj najdeš to kočo prazno ali družega v nji, iši me tam na griču pod košatimi drevesci, kjer hladno pihljajo jezerski vetrovi; tam bom v miru počival.«

To izrekši objame Vrtomira in ko ta odide po ozki stezici, gleda za njim, dokler ga gošava ne odtegne njegovemu očesu.

Prikazen v ječi.

Ko je Vrtomir zapustil Bogomila, ne vé prav, kam bi se obrnil. Brez konja ni mu moč daleč potovati, in tukaj si ga ne more kupiti, kajti le tu in tam je stala kaka posamezna hišica revnega kmeta ali pastirja.

Oziraje se po okolici vgląda grad vrh hriba. Tega ni še bil pregledal, morda tu najde sled. Nameri se proti gradu, ali potoma se spomni, da je brž ko ne gnjezdo ravno tistega surovega vodje, ki ga je s sulico ranil. Tedaj bi šel sam v past, ako bi ga obiskal. Poguma ni mu manjkalo, a on je bil sam in samemu podati se v sovražni šotor bila bi predrznost, ne pogum. Moč in sila ne opravite tu nič, tedaj seže po zvijači. Poiše si pastirja, kateri mu za srebrnjak posodi svojo praznično obleko. V tej podá se v grad in se ponudi tu za vojaka. Hinko si ga ogleda in ga vzame v svojo službo.

Vrtomirov namen je bil, le toliko časa ostati v tej službi, dokler ogleda ves grad in zvé, kar si je želim. Ker ga Hinko ni spo-

znal, ne boji se ničesar. Stanuje v družbi vojakov grajšakovih v poslopji tik zidovja. Na večer jih je bilo nekaj na straži, drugi pa so sedeli okrog ognja v sredi temne sobe in se menili tu o preteklih časih in svojih junaških delih v boji in na lovu.

Ravno je pripovedoval nek širokoustnež, kako je v boji presekal z enim mahom jez-deca, sedlo in konja. Vse se smeja takemu bahanji.

»To vse ni nič proti temu,« pristavi drugi, »kar sem storil jaz, ko smo napadli nekdanj po noči grad, ki je stal veliko milj od tukaj.«

»Kaj neki ste storili vi, starec?« vpraša poprejšnji govornik. »Ste mar kóga odrli, da je koža cela ostala?«

»Tega ne, timveč zajeli smo celo gnjezdo nenadoma. Jaz sem bil prvi na obzidji in sem posekal več ko petdeset čuvajev, tako da nihče ni črhnil besedice.«

Vsi se jamejo smejati in na obrazu se jim vidi, da mu ne verjamejo.

Vrtomir molcé posluša.

»Gola resnica je, kar pravim,« pristavi pripovedovalec nevoljen, »in ker mi ne ver-jamete, vam bom povedal vse nadrobno.«

»Dobro, dobro! le hitro!« vpijejo vsi. Vrtomir se obrne proti govorniku, da bi mu ne ušla nobena besedica. Vojak prične:

»Trda noč je bila, ko dospemo po dolgi poti do grada. Vzroka napada ne vem, vendar se mi dozdeva, da je naš gospod malo poprej tam snubil hčerko vitezevo, katero mu je oče odrekel. Škripaje sè zobmi se je bil vrnil in nam ukazal, oborožiti se in ga spremiti. Kakor sem rekel, prišli smo v temni noči k obzidji grada. Tu si nihče ni svest nevarnosti, še celo čuvaj je v miru spaval. Tihoma postavimo tedaj lestvice k zidu, in jaz sem bil prvi na njem. Hitro poišem čuvaje in jih podavam v hipu, potem se vderó tovarši za mano, razbijejo vrata in posekajo služabnike, ktere je bil šum zbudil iz sladkega spanja. V tem hipu prikaže se stari grajšak z mečem v roki in brani vhod v notranje stanice. Ali kaj zamore sam proti množici! Zgrudi se, zadet s sulico v prsi. Mi se razkropimo po sobah in pograbimo, kar najdemo, potem zažgemo grad. Ko se vidi plamen v spodnji vasi, prideró kmetje in hočejo gasiti. Hahaha! Zapodimo jih in jim zažgemo zavoljo njihove predrznosti še strehe nad glavami, da je vse šlo v pepel.«

»Kaj ste počeli z grajšakom in njegovo rodovino?« vpraša Vrtomir jeze škripaje sè zobmi.

»Grajšaka, ki je bil le ranjen, vzeli smo sebój; ravno tako njegovo ženo in hčerko. Pri moji veri! deklica je bila lepša od zvezde, le škoda, da se nam je tako hitro zgubila.«

»Zgubila se je?«

»Da, da, čisto zginila nam je z materjo vred na potu. Le očeta pripeljali smo domóv. Tu ga dá naš gospod zapreti v naj temnejšo ječo, kjer je gladu umrl. Morda pa še živi, kajti ponočni čas slišijo straže na obzidji večkrat strašno stokanje in vsak se boji, stopiti v stolp, kjer je podzemeljska, v skale vsekana ječa.«

»Res je to,« se oglasi čuvaj, »tudi jaz sem slišal grozno stokanje.«

»Jaz tudi,« pristavi drugi in se strese strahú.

»Kje je stolp, o katerem govorite?« vpraša Vrtomir.

»Na voglu grada, kjer je hrib najstrmejši. Pa čemu li tako natanko izprašuješ? Hočeš morda sam se prepričati, če sem resnico govoril?«

Dosti je zvedel Vrtomir. Vstane, gré iz sobe in se podá prek zidovja k ómenjenemu

stolpu. Najde ga, se ustavi pred njim in ga ogleduje. Žalost mu skoro srcé razžene.

»Tu si tedaj poginil gladu, dragi oče,« začne sam pri sebi in glas njegov vedno naraša, ko nadaljuje: »Kako strašna je bila tvoja smrt! Ta tirja maševanje, in kar je v moji moči, se bo zgodilo, da se kaznuje tvoj morilec. Gorjé mu! Tu se zarotim — slušaj me, duh vrlega očeta, — da ne bom prej spaval na postelji, dokler živi posestnik tega gradu.«

V tem hipu ga zgrabi močna roka od zadej in posmehovalni glas se čuje:

»Menda ne boš nikoli več spaval drugje, ko na mrzlih kamenitih tleh, kjer ležijo kosti tvojega očeta. Zagrabite ga in pahnite ga v podzemeljsko ječo, da dela družino podganam in kačam!«

Osupnjen se ozrè Vrtomir in potegne meč; a predno se zamore braniti, je premagan in zvezan. Trije služabniki ga zgrabijo, odpró železna vrata in ga pahnijo v globočino. Ječa vstvarjena je bila tako, da nesrečnežu, ki je prišel v ta prostor, ni bilo mogoče, še kdaj priti na svetlo. Nad sabo sliši Vrtomir ostudno krohotanje, potem se zapró vrata in revež je v temoti, svet je za njega zgubljen.

Ko čuti trda tlà pod sabo, jame tavati krog sebe. Prvo, kar mu pride v roke, je človeška kost. Ves prestrašen jo vrže od sebe; ko pade ta na tla, zarožljajo druge kosti, četa podgan se vzdigne oplašena in teka po ozkem prostoru; ena teh ostudnih žival se spne po njegovih nogah. Groza obhaja Vrtomira v taki družini. Koliko časa bo trpelo, da se lačne živali lotijo njega in mu trgajo meso z živih, pa po gladu oslabljenih udov! Britka osoda! Zarotil se je, maševati grozno smrt svojega očeta in zdaj mu je gotova enaka smrt!

»O, take krivice ne smejo se goditi na svetu,« prične z britkim glasom. »Ako so te kosti res ostanki mojega očeta, prikaži se mi duh ranjcega in reši me te strašne in krivične osode, da morem kaznovati hudobneža in ga zatreti z njegovim gnjezdom vred!«

Komaj so mu te predrzne besede ušle iz ust, razsvetli se ječa, skalnata stena se odpre in iz votline stopi — starček, zavit v dolg plajš, se bliža osupnjenemu mladenču in ga nagovori z globokim glasom:

»Čemu me budiš iz mrtvaškega spanja? Nihče naj ne kliče duhov na pomoč, ker brez usmiljenja razdrobijo kosti vsacega, ki

se predrzne, kaliti jim rajski mir. A ti si moje krvi, tedaj ti prizanesem. Kaj želiš?«

Vrtomiru se bliši pred očmi, ne more družega, ko pasti na kolena pred nepričakovano prikaznijo — in mrmrati nerazumljive besede. Prikazen molčé pričakuje odgovora. Mladeneč se slednjič zdrami in pogumno odgovori:

»Ako si duh ranjcega mojega očeta, pokaži mi pot iz tega strašnega kraja, da morem doseči svoj namen. Razodeni mi tudi osodo matere in sestre in pelji me do njih, ako še živite!«

»Veliko zahtevaš,« odgovori prikazen, »a naj se ti spolnijo želje. Mati in sestra ti še živite in našel ji boš nenadoma. Poprej pa te čakajo še velike nevarnosti in skušnjave. Bodi stanoviten in ne vdaj se jim, da se ne pogubiš. Skrbi tudi, da se položijo moje kosti v hladno zemljo, ker doslej ne najdem pokoja, kterega tako zelo potrebujem, in strašim po gradu. Kedar boš v veliki zadregi, pokliči me na pomoč. Izročim ti svoj prstan, kterega najdeš na kosti moje roke; skrbno pazi na-nj, da ga ne zgubiš. Kedar me potrebuješ, zavrti ga trikrat okoli prsta in prikazal se ti bom, a kliči me le v veliki sili, kedar druge pomoči ni. Vzemi prstan tam v kotu z roke in pojdi za mano!«

Vrtomir stori, kar mu je ukazal duh, čeravno čuti mravljince po vseh udih. Potem stopa za duhom, in oba zapustita ječo na tisti poti, po kateri je prišel duh. Unkraj zidovja zgine ta ko megla in Vrtomir je zopet sam v trdi temoti. Se mu je li sanjalo? Ali je bila prikazen le sleparija? Neverjetno se mu zdi vse, kar je ravno videl, a obnebje nad njim in prstan na roki ga prepričata, da je vse resnično. Kaj hoče zdaj početi v temni noči pod milim nebom? Vrniti se v grad bi bilo bedasto, tedaj se napoti k starčku pri jezeru.

Čeravno pot ni dolga, jo vendar zgreši v temni noči, in ko napoči dan, vidi se na čisto neznanem kraju v sredi gozda, kjer ni ne poti ne stezice. Pred sabo vidi visoke goré, ne daleč od njega šumi velika voda in nikjer ni videti človeškega poslopja. Ves dan hodi in tava po gošavi brez vsega vspeha, in ko noč zakrije vse s temnim plajšem, leže oslavljen od truda in gladu na mah pod košatim drevesom in mirno zaspi. V okolici se jamejo glasiti zveri in druge ponočne gozdne živali.

Ko se zbudi, bil je že dan in solnce stalo je že precéj visoko na nebu. Mane si oči in spominja se dogodéb včerajšnjega dneva. Se mu je morda vse le sanjalo?

Ne, prstan na roki mu je porok, da je vse resnično.

Vzdigne se in se ozira po okolici. A tu je krog in krog gosta gošava, nikjer ne vidi konca. Kam je zašel? Po dolgem potovanji zagleda v sredi gozda nizek griček, podá se više in zagleda ne daleč pod sabo veliko šumečo vodo, ktera divja med strmim skalovjem. Tik te vode se vidi nizka kočica. Poiskati jo hoče na vsak način, kajti glad ga muči in morda izvé po prebivalcih hišice kako pot iz tega divjega kraja. Orožja nima družega, ko kratek pa oster meč; s tem preseka trnje in zarašene veje, ktere mu zapirajo pot.

Šum vode je vedno bliže slišati. Po velikem trudu dospé do bregovja in zagleda leseno, z mahom in vejami zamašeno kočó. Siv starček se greje pred njo na solncu. Ko vgléda mladenča, se prestraši in hiti nazaj v kočó.

Vrtomir hitro stopi za njim, ga prime za roko in reče:

»Ne boj se, sivi starček, ni me pripeljala k tebi slaba misel, temveč sila. Zgubil sem se v gošavi, ne vem pota iz nje, tedaj te prosim, da mi ga ti pokažeš. Najprvo

pa te prosim košček kruha, kajti gladu me že zapušajo telesne moči.«

»Nesrečnež,« odgovori starček, »mar ne veš, da si pogubljen? Tu razsaja velikansk zmaj, ki požrè vsacega, kateri pride v to nesrečno okolico. Veliko let že nisem videl žive duše pri svoji koči.«

»Mar tebe ne požrè zmaj?« vpraša Vrto-
mir osupnjen in neveren.

»Do mene in moje koče nima oblasti. Vidiš ta plot, spleten iz vej blagoslovljenega drevesa? Kar je takraj meje, do tega zmaj nima oblasti, unkraj pa zgrabi vse in nese v svoj brlog ob izviru Bistrice. Čudež je, da te ni še zavohal! Pri meni ti ne more ničesar, ako pa se podaš od tu, te bo hipoma zadavil.«

»Strašno novico si mi povedal,« pravi Vrto-
mir in gleda prstan na roki, »vendar se ne vstrašim. Podeli mi košček kruha, da potolažim glad, potem se bova pogovorila dalje.«

»Prav iz srca rad ti postrežem z vsem, kar najdeš v moji koči,« odgovori starček in ga pelje v hišico.

Potem mu postavi na mizico vrč pijače pa košček črnega kruha, pečenega iz korenin nekega zeliša in ajde. V vrču je brezov sók.

Vrtomir jame jesti in prav dobro se mu prilega. Ko si vgasí žejo in lakoto, poprime zopet besedo.

»Govoril si o zmaji,« pravi, »razjasni mi to reč bolj natanko.«

»Kar vem, bom vse povedal,« odgovori starček in sede k svojemu gostu, potem nadaljuje:

»Mnogo let je že preteklo, kar tu bivam. Izvolil sem si to samoto v pokoro za velike grehe, ktere sem storil med ljudmi. Dovolí mi, da molčim o tej reči, kajti britke solze se mi vderejo, kedar se spominjam svojega preteklega življenja.«

Pri teh besedah zakrije starček obraz z rokami in molči nekaj časa. Vrtomir poprime zopet besedo:

»Ako so tvoji grehi še tako veliki, v tej samoti si že storil pokore toliko, da moreš mirno spavati.«

»Ne misli tega,« odgovori starček, »vest mi vedno še očita nekdanje hudobije in mi jih bo očitala do smrti. Povedal ti jih bom, kajti taka spoved mi je naj večja pokora, in morda bo moje življenje tebi koristen poduk in strah, da se varuješ hudodelstva. Toraj slušaj:«

»Po rodu sem bogatega in žlahnega stanu. V mladosti sem bil čvrst ko ti, jahal sem brhkega konja in moja pušica ni zgrešila nikdar zveri. Veselo življenje mi je kalila le smrt matere, ktera mi je umrla v osemnajstem letu moje starosti. Toda tudi to žalostno dogodbo je pozabilo mlado srcé moje.«

»Imel sem brata, čvrstega junaka, leto stáršega od mene. Vezala naju je presrčna bratovska ljubezen in prisegla sva, nikdar se ločiti, pomagati drug drugemu v nevarnosti in tudi očetovega posestva po njegovi smrti nikdar ne razdeliti. Da bi to obljubo bolj lahko držala, storiva obljubo, nikdar se ne ženiti. Kmalu potem je umrl oče in nama zapustil grajšino in veliko zemlje. Nič ni kalilo lepe bratovske zveze. Nekega dné jaham zavoljo važnega posla v bližnjo grajšino. Ker grajšaka ravno ni bilo doma, me sprejme njegova gospa ter pelje v krasno sobo. Tu sedi pri oknu deviška deklica, njena hčerka, lepa ko zvezda na nebu. Ostrmim in tudi deklica obrne oči na tla in obraz ji oblije rudečica. Ne vem prav, kaj sem govoril in stal bi bil zamaknjen in očaran ves dan na mestu.«

»»Minica,«« se oglasi mati, »»postreži mlademu vitezu s kozarcem hladnega vina, da se okrepča po dolgem jahanji.«

»Minica se vzdigne, moje oko se ne gane od nje. Natoči vina in mi ga ponudi s trepečim glasom. Vse žile se jamejo gibati v meni in kri se mi zapodi v glavo, ko se moja roka pritisne njeni lični ročici.«

»V tem hipu vstopi grajšak in veli ženskama, iti iz sobe, da se z mano pogovori o mojem poslu. Minica vstane in odide; ko pride na prag stanice, zdelo se mi je, da se je ozrla po meni.«

»Posel je kmalu opravljen, zajašem konja in se podam ves zamišljen proti domu. Brat me sprejme prav srčno, pa jaz mu odgovarjam le kratko, se zaprem v svojo sobo in mislim na — Minico.«

»Od te dōbe sem iskal zmiraj samotnih krajev. Brat si ubija glavo in poprašuje po vzroku moje tužnosti, a jaz se mu umikam in se ga včasih celó znebim z neprijaznim renčanjem, da maje z glavo in me pusti.«

»Čez nekaj tednov zapazim na njem ravno to bolezen, ktera je mene trpinčila. Kaj ko bi tudi on mislil na — Minico? Ta misel mi ne dá miru, moram se prepričati, prej ne morem mirno spavati.«

»Ko napoči dan, bil sem že na nogah in čakal brata. Stojim pri oknu ter ga

vgledam na dvoriši, ko pokliče hlapca in mu veli, nasedljati konja. Služabnik se podviza in kmalu potem odjaha brat. Mene zgrabi ljubosumnost, opašem meč in hipoma sem na dvoriši. Tu zasedem tud jaz konja, in jo vdarim po tisti poti, po kateri je brat odjahal.◀

»Dolgo časa ga ni videti. Še le ko se pot zavije unkraj gozda, ga zagledam na ovinku jahajočega naravnost proti gradu našega soseda. Zdaj sem bil gotov, da tudi on ljubi Minico, poženem konja in jo vdarim za njim. Nisem bil več brat, ne človek, temveč le ljubosumen; ta, ki je jahal pred mano, ni se mi zdel več brat, ampak hudobnež, ki mi je hotel vzeti srce Minice.◀

»Srd me čisto omami, izderem meč in ko dohitim osupnjenega brata, porinem mu ga od strani v prsi. Preboden pade z konja, rudeča kri se vlije po tleh, njegovo oko se vpiči v moj obraz in omedli.◀

»Po storjenem hudodelstvu oglasi se mi vest, zapodim konja in jaham ves dan okoli. Proti večeru mi pade vtrujena žival in obleži na mestu. Jaz jo pustim in se klatim po deželi brez upanja, brez miru. Slednjič dospem do vira te vode. Tu mislim končati svoje življenje v valovih dereče reke in skočim z skale v globočino. A voda ne mara

za tako grozovitno zver, vrže me na suho in ko se zopet zavém, ležim na pesku tik Bistrice. Rešitev bila mi je znamenje, da ne smem še poginiti, temveč delati pokoro za strašno hudodelstvo. Tedaj si naredim tu kočico in pokorim se že zdaj blizo petindvajset let.«

Pri teh besedah umolkne starček; vidi se mu na obrazu, da ga je povest želó vtrudila. Vrtomir je ves zamišljen in še le, ko vidi, da starček ne misli dalje govoriti, poprime besedo.

»Tvoje hudodelstvo,« pravi mladeneč, »je res strašno; vendar se bo izbrisalo v večnih bukvah po tvoji veliki pokori. Tvoja povest je želó obširna, le — ne zameri moji radovednosti — o zmaji nisi črhnil še besedice.«

»Tudi o njem boš vse natanko zvedel. Dovolj mi le nekoliko oddahnenja, kajti nenavadno govorjenje in spomin na nekdanje čase sta tako oslabilila moje stare ude, da potrebujejo pokoja, da se zopet okrepčajo. Danes ostani pri meni, jutri bom dokončal dogodbo svojega žalostnega življenja.«

Vrtomiru se smili sivček, poda se tedaj pred kočico in tu ogleduje vrhe hribov. Starček je bil mirno zaspal, in ko se približa

večer, se zbudi in naredi mladenču posteljico, na kateri ta hitro zaspi.

Zgodaj v jutro vstane Vrtomir, ter se poda pred kočo, da bi srkal gorski zrak. Na klopicu najde že starčka, kateri ga prijazno pozdravi.

Vrtomir mu voši dobro jutro in ker vidi, da je zelo zgovoren, opomni ga včerajšnje obljube zarad zmaja.

Starčkov obraz se zatemni.

»Radovedna mladost,« prične, »morda te bodo v kratkem zobali njegovi zobje, kajti poti od tu ni druge, ko stezica tik vode, in na tej preži pošast, da zgrabi kakega nesrečneža, ki se je zgubil v gošavi.«

»Kako pa ste mu ušli vi?«

»Pušavnik, ki je živel pred nekaj leti v votlini na bregovji Bistrice, in kterega sem našel, ko sem prišel po svojem begu v te kraje, pokazal mi je zeliše, ktero tako smrdi zmaju, da pobegne, kedar ga zagleda.«

»Kje raste to zeliše?«

»Prav vrh onega hriba,« odgovori starček, kazaje na kamniške planine.

»Če je taka, ne bojim se zmaja,« pristavi Vrtomir in gleda prstan na roki; »morda ima ta tudi moč, zapoditi pošast.«

»Tega bi ti ne verjel, kajti tudi na poti, ki pelje na hrib, preži zmaj, in kogar zagleda, po njem je.«

»Koliko časa že razsaja tukaj zver?« vpraša Vrtomir.

»Tega ne vem natanko. Pušavnik mi je pripovedoval o njem, da varuje v svojem brlogu deklico nebeške lepote. Kdor bi ga zmagal in rešil devico, bi jo dobil v zakon in ž njo vse bogastvo, katero je shranjeno v podzemeljski palači. Marsikakega junaka, ki se je bil podal v nevarnost in bojeval se s pošastjo, so že strli ostri kremplji in zobje, kajti zver ima sedem glav.«

»Sedem glav!« črhne Vrtomir osupnjen.

»Sedem! Ako mu ne odsekaš srednje prvič, je vse zastonj, ker vsaka druga izraste vnovič. Tedaj je malo upa, da bi kdo rešil zaprto devico.«

»Jaz jo bom,« pravi Vrtomir in kri mu šine v lica.

»Imaš že kaj zaslug za domovino in svojega bližnjega?« vpraša starček resno.

»Jako malo, žalibog!« odgovori Vrtomir.

»Tedaj se ne drzni rešiti device, kajti ona je namenjena le junaku, ki je spolnil vse dolžnosti svoje in zaslužil tako srečo, kakoršna ga čaka na strani najkrasnejše ženske.«

Vrtomir se spominja svoje prisege in vmolkne.

Starček nadaljuje:

»Berem ti na obrazu, da te še nekaj teži. Razodeni mi svoje skrivnosti, morda ti bo svēt skušenega sivca v korist.«

Vrtomir mu pové vso zgodovino svojega življenja, ktera je nam že znana. Ko je bil končal, poprime zopet starček besedo:

»Tedaj imaš res lepo in važno nalogo pred sabo. Spolni obljubo, poiši mater in sestro, pokopaj kosti očetove na blagoslovljenem mestu, potem se vrni in ako vbiješ pošast, naj ti bo za plačo devica. Da prideš brez nevarnosti iz gošave tega gozda, ti dam tu zeliše, ktero odpodí zmaja.«

Pri teh besedah mu dá starček suho pero. Vrtomir se mu prisrčno zahvali za vse, kar mu je povedal in s čemer mu je postregel, se posloví in odide po stezici tik dereče Bistrice.

Prstan.

Časi, v katerih se je godila naša povest, bili so jako nemirni. Vladala je le pest, kjer je bila moč, tam je bila tudi pravica, kajti najmočnejši je bil gospod. Nemško kraljestvo, kateremu je bila prišteta Kranjska dežela, napadali so surovi in neusmiljeni, krvoželjni Turki v velikih četah in so drli pozneje celó do Dunaja.

Ni bilo tedaj čuda, da kralji nemški niso se pečali toliko z notranjimi zadevami, kakor z vnanjimi sovražniki. Po vsi deželi bilo je veliko vtrjenih gradov, katerih posestniki so se radi ravsali, bodi si iz resnega vzroka ali pa zavoljo dolgega časa in plena. Tedaj napovedovali so si boj med sabo ali pa se tihoma napadali, ropali in zažigali gradove in lovili ali morili prebivalce.

Na Kranjskem stala sta tik Save na strmih gričih gradiča; nju posestnika sta se davno že gledala nevošljivo in pisano, kajti vedno je bil prepir zavoljo lova, plače, katero so dajale ladije na Savi itd. Vendar ta srd bi se ne bil še vžgal do plamena, in še le ko

neko noč hlapci grajšaka Pankraca odpelejo nov čoln Mangarta, je ogenj v strehi: Mangart napové svojemu sosedu boj.

Prav v tem času pride Vrtomir v te kraje ter se oglasi pri Mangartu, da bi prenočil in skrivaj tudi iskal sled svojih zgubljenih žlahtnikov. Vitez ga vljudno sprejme in mu v pogovoru omeni tudi svoje homatije s Pankracem. Vrtomir mu ponudi svojo pomoč in vstreže s tem Mangartu, kateri je potreboval še nekaj hrabrih mečev.

Ko se pogovarjata po večerji pri majolki bledkega dolenjca, zatrobi nenadoma čuvaj. Vse skoči na noge in dere na dvoriše, a v tem hipu so obsuti že vsi z veliko množico sovražnikov. Pankrac je bil namreč napadel grad po noči, njegovi vojaki so bili tihoma splezali čez obzidje in posekali nekaj čuvajev in potem pridrli na dvoriše.

Vrtomir potegne meč in maha na strani starega, pa neprestrašenega Mangarta po sovražnikih. Marsikter že leži smrtno ranjen na tleh, a vidi se ko da bi drugi rastle iz zemlje. Mangarta zadene kol na glavo in ker ni imel časa, natakniti čelade, se zgrudi ko mrtev. Vrtomir ga hoče vzdigniti in nesti nazaj v grad, a v tem hipu prileti pušica in mu predere desnico. Zdaj se ne more

dalje braniti, sovražniki ga zajamejo, zvežejo in peljejo sebój. Mladenču zgine zavednost, le toliko še vidi, da se bliža Pankrac in ko mu pògleda v obraz, zakriči:

»Tega mi varujte ko biser, njegova smrt bo vzela sebój življenje desetih varhov njegovih.«

Po teh besedah odjaha Pankrac. Vojaki naložé ranjenega na sulice s plajšem pokrite, ter ga nesó proti domu. Po poti jim sveti ogenj zapaljenega graca.

Vrtomir se prebudi še le v temni sobici. Premišljevaje svojo žalostno osodo, zagleda v kotu svojega strežaja, človeka zelo neprijetnega obraza, kateri se brž bliža postelji, ko bolnik odprè oči.

»Kje sem?« vpraša Vrtomir.

»V gradu mogočnega viteza,« odgovori strežaj, »kterega je volja, vas vzeti v svojo službo, kedar se ozdravite. Zavoljo tega vas je vzel sebój, da se ozdravite. Drugi tovarši vaši so vsi posekani in pobiti.«

Vrtomir se spomni vseh dogodob in hoče vstati, a bolečina rane ga vrže nazaj na posteljo. Čuvaj, ki je to zapazil, se nasmeje in hoče nekaj odgovoriti, a v tem hipu se odpró vrata in na pragu se pokaže Pankrac.

»Mu je že kaj bolje?« vpraša strežaja.

»Ravnokar se je zdramil,« odgovori čuvaj.

Po teh besedah stopi vitez k postelji, pogleda bolnika in ker ta miži, mrmra sam pri sebi:

»Ozdravil bo! Zdaj imam vsaj upanje, doseči svoj namen. Ni dvomiti, da je njen brat, kajti obraz je ravno tisti.«

Vrtomiru te besede niso jasne, čeravno jih dobro sliši. Da bi morda še izvedel kaj več, ne gane se in ne trene z očmi; vitez ga gleda še nekoliko časa, potem se obrne in odide; poprej pa še naroči čuvaju, dobro streči ranjencu in mu naznaniti, kedar bo mogel govoriti.

Nekaj dni se Vrtomir ne more ganiti iz postelje. Strežaj mu prinaša vsega, kar zahteva, in mu obvezuje rano, ktera se jame celiti. Bolnik že more vstajati in se sprehajati po dvoriši poleg obzidja. Spremlja ga čuvaj, ki pa molči na vsa vprašanja Vrtomirova. Nekega dne vrneta se zopet v stanico. Tu ju čaka že vitez in veli Vrtomiru, stopiti za njim. Korakata čez nekaj stopnic v globočino in se vstavita v razsvitljenem podzemeljskem prostoru. Vrtomiru se dozdeva, da je ravno pod kapelico.

Ko stopijo vsi v ta mrzli prostor, zagleda Vrtomir v kotiču belo oblečeno devico; ostrmi in jo gleda nepremakljivo. Spominja se mladih let, očetovega gradu, male sestrice. Da, taka bi morala biti, ako je še pri življenji. Tudi deklica je vprla oči v mladenčca; gleda in gleda, kar se spusti proti njemu, ga objame in slišati je le besedice:

»Brat moj! — Sestra moja!«

A bratovsko in sestrično veselje trpi le malo časa; Pankrac, ki je stal v kotu, približa se in ju nagovori:

»Res je ta brat tvoj, kterega sem našel po naključbi in ga rešil smrti. Ne dvomim tedaj, da mi boš dovolila iz hvaležnosti, kar mi ne dovoliš iz ljubezni, in verjela, da sem pripravljen storiti vse, kar zahtevaš, da pridobim tvojo ljubezen.«

Devica ga pogleda, se pritisne še bliže, bratu in odgovori:

»Tedaj dovoli mi iti z bratom iz tvojega gradu; daj mi prostost!«

»Vse drugo, česar želi tvoje srcé, ti izpolnim, le tega ne!«

»Druzega ne zahtevam!« odgovori deklica, »in če mi ne dovoliš tega, rešil me bo brat iz tvojih rok.«

»Hoho! Ne zaupaj bratu preveč! On je, kakor ti, moj jetnik, in ako se mi še zdaj vstavljaš, vtaknil ga bom v temno ječo, dokler se ne omehči tvoja svojeglavnost. Da me je res volja, izpolniti to žuganje, ti bom pokazal s tem, da ukažem zapreti komaj zdravega brata v najbolj strašno ječo. — Zgrabite ga!« se zadere na okoli stoječe strežaje, kateri zgrabijo Vrtomira in ga tirajo v temno ječo.

Deklica zakriči in se zgrudi na tla; stara ženica se prikaže in jo odpelje. Pankrac jo pogleda in odide z besedami: »Kedar mi izpolniš želje, bo brat prost. Migljej tvojega prsta je ključ do njegove ječe.«

Ko so se zaprla železna vrata ječe za Vrtomirom, ga zgrabi jeza. Tedaj ga je hudobnež le iz tega namena dal ozdraviti, da bi po njem prisilil sestro, vdati se mu. — Strašno! — Kako neki je prišla v njegove pesti? Kaj ga je zadrževalo, da do sedaj še ni dosegel tega s silo, kar je želel? Deklica bila je brez brambe v oblasti tega suroveža, kdo jo je branil do sedaj? Vsa ta vprašanja mu rojijo po glavi, a ne more jih vganiti. On je sicer pripravljen, rajši umreti najhujše smrti, ako reši s tem nedolžnost sestre, a kdo mu je porok, da ljubezen do brata pri nji ne bo močnejša od

deviške stanovitosti? Posebno ako bi ga hotel hudobnež umoriti, bi se zbudila ta ljubezen in za bratovo življenje bi darovala revica svojo nedolžnost. Te priložnosti ji ne sme dati, rajši se hoče usmrtiti sam, ker potem nima sestra nikakoršne skušnjave več.

Že namerja, izpolniti zadnjo misel in išče kakega orožja. Tavaje ob steni dobi v roko žeblju podobno bunčico na zidu. Ko jo hoče izdreti, odprè se stena in lučica se prikaže. Vrtomir ostrmi in gleda v majhno stanico pred sabo. Tam kleči na klopici stara ženica in móli. Ko sliši šum za sabo, se ozrè in se prestraši. Vrtomir se ji približa in jo ogori:

»Ne boj se, žena, bodi si, kar hočeš. Ne pridem slabe misli, kajti tudi jaz sem nesrečnež, ktereга je vrgel surovež v ječo.«

Stara žena ga pogleduje nekaj časa, potem se obrne zopet na stran in odgovori s tihim glasom:

»Tvoje ure so štete! Kdor pride v te prostore, ne vidi več belega dné. Poklekni tu na klopico in moli Očenaš, obžaluj svoje grehe, ako te težijo, in vzemi slovo od sveta. Predno bo petelin zapel, mrzlo bo tvoje truplo. Rešenja ti ni upati.«

Vrtomira obide groza pri teh besedah. Vendar ga pogum ne popusti; tedaj nadaljuje:

»Kdo si ti, žena, da mi prerokuješ prihodnost, ker ne veš ne imena, ne stanu mojega?«

»Jaz sem nesrečnica ko ti in živim že nekaj let v ti stanici, kjer pričakujem smrti. Tudi mene je pahnil grozoviti grajšak v to globočino, ker ni si upal umoriti me, kakor mojo hčer. Ti pa, nesrečni mladeneč, pusti me in misli na smrt, kajti gotovo nisi pripravljen ná-njo. Ne moti me in ne krajšaj mi srečnih ur, ktere vživa moj duh na strani hčere, možá in sina unkráí svetá v rajskih višavah.«

Vrtomir ves osupnjen gáe iz ožke stanice nazaj v svojo ječo. Kar je videl, mu ne gré iz glave. Stara žena je najbrž vdova kakega umorjenega viteza, ktero je žalost tako prevzela, da se ne peča več s tem svetom. Togota ga zgrabi do hudodelnika, mora ga kaznovati, in zatoraj popusti misli o samomoru. Med tem ko si izmišljuje pot, po kateri bi to dosegel, zapró se trudne oči in on mirno zaspi na trdih in mokrih tleh.

Mi ga pustimo spavajočega in se ozrimo po njegovi sestri. Ta sloní na mehkem stolu

in zakriva obraz z ročicama; pogostoma ji deró solzé po bledih licih.

»Kaka revica sem,« začne sama pri sebi. »Ker je moje telo lepše in moje lice gladkeje od družih, trpi brat, kterega sem komaj našla, v hudi ječi. Zakaj nisem vsa skrivljena in grda!«

Zopet zakrije obraz z rokama in jok se sliši v lični staniči. Zunaj se čujejo trdi koraki, vrata se odpró in Pankrac vstopi.

»Se še nisi premislila, golobica? Si še vedno tako svojeglavna?«

S temi besedami se ji približa in iše njeno roko. A Dragomira — to je njeno imé — ga pahne od sebe. Pankrac odstopi in mrmra sam pri sebi:

»Ne vem, zakaj sme ta deklica tako ravnaťi z mano! Pri drugih njenega spola nisem se tako trudil, kar ni šlo z lepo, dosegel sem z grdo. Tu pa stojim ko polit pes in ne črhnem besedice. Vendar mora biti tega konec. Jutri bo moja, kajti nedolžnost ji ne bo tako draga, ko življenje komaj najdenega brata.«

Za tem odide in strežnica prinese večerjo. Dragomira se ne dotakne jedí, tudi postelje ne in ko napoči dan, sedi še vedno pri oknu. Čez nekaj časa vstane in se podá v kapelico; tam poklekne pred po-

dobro Marije Device in moli; pogostoma jo hoče jok zadušiti in britke solzé močijo kamnita tla. Ko se nekaj potolažena vrne v svojo sobo, polna upa, da se je bo usmilila Božja previdnost, ktera varuje nedolžnost, sliši na dvoriši velik šum. Pogleda skoz okno, zavpije in se zgrudi na tla.

Kaj je zagledala na dvoriši?

V sredi rabeljnov stoji Vrtomir sè zavezanimi očmi, pri njem rabelj z golim mečem, ki čaka le povelja, da bi mu odsekal glavo.

»Dragomira!« zadoni Pankracev glas na ušesa deklice, »tvoj brat bo mrtev v tem hipu, ako ga ne reši tvoja beseda.«

Revica se vzdigne, a groza ji zapre besedo tako, da ne more ne črhni. Gleda brata in vije roke. Nagla misel ji šine v glavo. Kaj ko bi ona prej skočila skoz okno in se razbila na kamenji? Potem bi ne imel grozovitnež vzroka, umoriti brata.

»Stojte, stojte!« zakriči na ves glas in jame odpirati okno.

Glas sestre doseže Vrtomirovo uho in mu gre po vseh kostéh. Morda revica privoli v želje suroveža iz bratovske ljubezni. Ta misel mu predere srce, strašen obup ga zgrabi. Skušá oprostiti si zvezane roke, a

vezila so močna. Pa kaj čuti na prstu? Očetov prstan, na ktereга je bil čisto pozabil. Po zapovedi očetovega duha smel ga je poklicati le v veliki sili, in ta je bila prišla.

»Dragomira,« se oglasi zopet Pankrac, »še trenutek imaš odloga, potem bo prepozno!«

»Menda ne še,« zakriči Vrtomir, »Dragomira, ne boj se nič!«

Pri teh besedah zasuče trikrat prstan, vezila mu odpadejo, sliši se grom in pred Vrtomirom stoji — prikazen iz ječe. Pankrac in njegovi služabniki ležijo ko mrtvi po tleh.

»Kaj želiš, moj sin?« začne prikazen z votlim glasom.

»Rešenje svoje in rešenje sestre,« odgovori Vrtomir in pade na kolena.

»Naj ti bo dovoljeno! Vsi sovražniki so v tvoji oblasti, a ne maščuj se grozovito in nevsmiljeno, temveč daj hudodelniku priložnost, delati pokoro za obilne in strašne grehe. Ne pozabi tudi jetnikov, ki tičijo po ječah tega gradu, reši jih in ako je kateremu grajšak vzel blaga, naj si ga zopet prisvoji. V temni stanici je tvoja mati; vzemi jo seboj in zapusti te kraje, da spolniš drugi del svoje naloge.«

Prikazen izgovori in zgine. Vrtomir teče v sobo, kjer je videl poprej sestro pri oknu. Revica leži omedlena na tleh in Vrtomir ne more je zbuditi. Tedaj jo vzdigne in položi na posteljo. Zdaj se vrne zopet nazaj na dvoriše, zgrabi in zveže Pankraca, kateri je še vedno ko mrtév, ga tira do ječe, iz ktere so bili malo poprej pripeljali njega, in ga pahne v globočino. Potem zaklene železna vrata, vrže ključ čez zid, hiti v stanico, kjer je videl staro ženo — svojo mater, — ji naznani rešenje, a ne razodene se ji še, ker boji se, da bi ji ne škodovala nenadna vesela novica, in jo pelje sebój. Po drugih ječah najde še veliko jetnikov, izpusti vse, potem gré po sestro, ktera se je bila že prebudila, in vsi trije zapustijo strašni grad.

V kratkem dospejo do brega dereče Save. Tu se vidijo razvaline pogorelega gradu; Vrtomir jame pripovedovati, kar je doživel v njem. Stara mati, ki je vedno še mislila, da ni več na tem svetu, stopa, opiraje se na krepke roke svojega sina, dalje, nji je vse neznano; Dragomira pa ga posluša pazljivo.

Vrtomir je jako osupnjen, ko vidi, da je pamet njegove matere čisto zmešana; ne prizadeva si dalje, mučiti jo s pripovedkami, tedaj gredó vsi trije molcé svojo pot.

Kdor pozná bregove Save na desnem kraju, je videl tam ostanke nekdanje rimske ceste. Še se vidijo obdelane kamnite ploše, ktere so pokrivala pot poleg reke. V tistem času bila je cesta, ktera je zdaj večjidel zasuta, dokaj široka, celó vozovi in jezdeci so jo rabili. Tu ali tam je stala na bregu tudi kaka kočá voznikov, kteri so popotnike prepeljevali čez vodo.

Vrtomir je v jako veliki zadregi, kajti čuti, da zapušajo sestro in mater telesne moči. Kaj bi počel? Že se bliža noč in do prvega gradu je še dve uri! Tu v samoti prenočiti ni mogoče, ker dosedaj našli še niso nobene kočé. Vrh tega bliža se nevihta, slišati je že daljin grom in debele kaplje jamejo padati iz temnih oblakov.

Čez kake pol ure najdejo temno, pa prostorno votlino tik bregovja. Tla so pač kamnata, a vendar suha; Vrtomir sleče svoj plajš ter ga razgrne po tleh. Molcé sede mati in mirno zaspi. Dragomira sede k nji in v kratkem zadremlje v njenem naročji. Vrtomir, čeravno vtrujen po dolgem potovanji, sede na skalo ter čuva.

Vse je tiho, le šumenje dereče Save se sliši; kmalu se približa nevihta, bliska se neprenehoma in gromí. Vrtomir je bil sklenil

čuvati, a kmalu premaga tudi njega zaspanec, da zakima in zaspi. V tej samoti menda ni sestri in materi nobene nevarnosti, ne od ljudi, ne od zverin — si misli.

Ni spaval dolgo časa, kar ga zbudijo glasovi. Mane si oči in zagleda v kotu votline orožene ljudi z bakljami. Njihov pogovor mu kaže, da so vojaki, kateri išejo novega gospodarja. Takih ljudi bilo je v tistem času jako veliko, klatili so se po deželi, ponujali se vsakemu, kdor jih je plačal, sicer pa so ropali in nadlegovali revne kmete, kajti kdor je imel v roki šulico ali meč, bil je gospod in je strahoval druge ljudi. Prizanašali niso nikomur, ako je bilo kaj plena. Se ve da jim ni bila nikakoršna reč sveta. Ko bi zdaj zapazili Vrtomira in posebno ženske v drugem koticu široke votline, gorjé revežem!

Surovo in nespodobno govorjenje traja v tem dalje; krohotanje se strašno razlega po prostorni votlini in zbudi mater in sestro, ki prestrašeni jamete upiti in klicati pomoči, misleči, da ste zašli med tolovaje.

Komaj čujejo suroveži ženski glas, skočijo na noge in zgrabijo orožje, ter se zaženó proti temnemu kotu. Vrtomir potegne meč in se vstopi pred preplašeni ženski, kateri se tresete na vseh udih.

»Glej fantiča,« se posmehuje prvi, »res smešen je v tej postavi. Izbimo mu meč iz roke in potem v Savo ž njim in z njegovo družino!«

»Da, ž njim,« se oglasi korenjak, ki se je videl ko vodja, »a z nježno deklico nikdar ne! To si bom obdržal jaz za kratek čas, kajti vem, kako prijetne so te živalice.«

»Nesramnež! Predrznjenec! Tu je plača tvoja,« zavpije Vrtomir in mahne po njem, a meč odleti od sulice, katero je tovariš glavarja te druhali naglo mu nastavil.

»Po njem, tovarši,« kriči vodja ves razkačen, »a pazite, da ne ranite žensk!«

Vrtomir se brani z orjaško močjo, kajti misel na osodo sestre in matere, ako bi njega vžugali, ga navduša; revici kričite in jokate. Boj postaja bolj in bolj srdit, že sta se zvrnila dva sovražnika. Vrtomirov meč jima je preklal glavi. Da bi bil zavarovan za hrbtom, umika se mladenec proti steni in odbija napadovalce.

»Vas ni li sram, bebcil!« rujove vodja, »da se daste kositi in sekati ko suha drva! Saj vas je lepo število proti enemu samemu!«

Vsi se zakadijo v mladenča ko lovski psi in mahajo po njem; sulica mu predere

desno rokó, a on ne čuti bolečine, temveč vzame meč v levico in se brani. A moči jamejo ga zapušati, vidi, da bo kmalu vžugan; že so ga zagrabili tudi od zad in krik sestre mu naznani, da se tudi ona že brani napadov. Po njem je, pomoči ni nikjer, in tudi levica, meča ne dobro vajena, mu omaguje. Še enkrat mahne po vodji in ga rani v obrazu, a meč mu odleti iz roke. Surova druhal se zakadí va-nj in ga skuša podreti na tla; pogubljen je. — —

»Hahaha!« se krohota vodja, »ne umorite mi ga prehitro, kajti nagla smrt ni mu zadosti velika kazen. Kako mora umreti, sklenil bom jaz sam. Poberite mu orožje in druge stvari ter zvežite mi ga trdo!«

V tem trenutku se spomni Vrtomir prstana, pa prepozno je, že so mu zvezali roki in jamejo trgati z njega vse, kar je imelo kako vrednost. Eden teh vojakov vгляda tudi svitli prstan in mu ga hoče izleči, a Vrtomir stisne prst in ga tiši z vso močjo. To razkači roparja, potegne oster nož izza pasa ter mu hoče odrezati prst. Vrtomir se še enkrat kviško zažene, a hitro ga vržejo zopet na tla. Vodja, ki to vidi, pristopi sam, mu poklekne na prsa, mu razključi prst in mu skuša izdreti prstan; a ker to ne gré z lepo, jame ga vrtiti. — —

V tem hipu se razsvetli votlina, ko od strele zadeti se zgrudijo vsi po tleh, in pred osupnjenim Vrtomirom stoji meglena prikažen, ktera z globokim glasom spregovori:

»Rešen si, ud mojih udov in kri moje krvi! Zapusti strašen kraj in glej, da spolniš svojo obljubo, da počivajo moje kosti v blagoslovljeni zemlji in jaz najdem mir, ktereга tako zeló potrebujem in neprenehoma išem.«

Za temi besedami se razkadí megla, svetloba se zgubi in le ogenj še razsvetljuje votlino. Vrtomir se vzdigne, stopi k sestri in materi, kateri ste brez vse zavednosti, ju zbudi in zapustí ž njima votlino, po kateri sovražniki vsi križem ležijo. Revici se tresete po vsem životu in greste ž njim molcé, ker strahu še ne morete govoriti.

Dež je bil v tem nehal in jutranja zarija razsvetljuje bregove dereče in po dežji narašene Save.

Jetnika.

Tisti čas bila je avstrijska dežela v hudih stiskah. Največi sovražnik, Turek, napadal je cesarstvo in razsajal posebno po Ogorskem, Hervaškem in Kranjskem. Veliko ljudstva je pobil, veliko ga pa, kar je bilo skoro hujše od smrti, odpeljal v sužnost. Povsod so se zbirala kršanska krdela, pa bojevala se večjidel z nesrečnim vspehom. Nemški kralj skliceval je vojake po vsem cesarstvu, da bi zapodil grozovitega sovražnika čez meje.

Klic došel je tudi na Kranjsko in do ušes Vrtomirovih, kateri je pri svojem stricu, kamor se je bil obrnil po oni strašni noči, pričakoval, da se mu zaceli rana. Vkljub silni prošnji matere in sestre, da bi ju ne zapustil, ker so se bili komaj še le našli, si dá pogumni in bojaželjni mladenec sedljati konja, vzame slovó ter jaha s svojim služabnikom proti Ogorskemu, kjer se je zbirala kršanska armada. Spominjal se je tudi besed starega pušavnika, kateri mu je obetal še le potem začasno srečo, kedar si

bo pridobil slave v boji za domovino; ta misel ga je tedaj spodbudila, da je šel od dragih svojih, kajti mladeneč ne sme mirovati ob časih, ko je dežela v nevarnosti in ji preti taka sila nevernikov.

Po dolgem jahanji bliža se kraju, kjer čaka kršanska vojska srditega sovražnika. Ko prihaja v šotor, sprejme ga z veseljem poveljnik, po naključji ravno njegov nekdanji dobrotnik in učenik, ter mu izroči vodstvo nekega oddelka.

Po vsem taboru vladala je neznana navdušenost; vsak se je bil zarotil, da hoče rajši umreti, ko se dati premagati. Težko pričakujejo sovražnika, kateri se je bil že na dva dni hodá približal. Tretji dan jih čaka tedaj boj, kateri bo razločil, ali bodo napredovali Turki, ali pa morali umakniti se. Vse brusi meče, sulice in sekire in kuje kole vnovič z žebli, da bi treskali po turških glavah.

Zarija tretjega dné pokaže prve čete turških konjikov; za njimi je videti strašna množica janičarjev in drugih pešcev. Navdušena zavriska kršanska vojska in hoče iti jim naproti, pa modri in previdni vodja jo zadržuje, ter sklone, čakati napada veliko večega sovražnika v svojem dobro zavarovanem taboru.

Turki se pripravljajo za boj in nastavijo čete, ktere imajo zagrabit tabor. S strašnim vriskanjem se zaženó vprvič konjiki proti taboru in prično streljati s pušicami čez nako-
kope. A hudo so sprejeti, pušice kršanske jih mečejo s konj, da so njihove vrste v kratkem jako razdrte. Konjiki spoznajo, da na ta način ne opravijo nič, temveč zgubl-
ljajo brez vspeha in nepotrebno ljudi; toraj se umaknejo in prepusté napad pešcem in janičarjem.

Janičarska truma znana je bila zavoljo srditega bojevanja. Sestavljena bila je večji-
del iz kršanskih sinov, ktere so bili pobrali Turki po slovenskih deželah in jih izredili v Mohamedovi veri. Ta četa je bila, če-
ravno kršanske in slovenske krvi, vendar naj-
ljutejša in glavna moč turške vojske.

Enako derečemu potoku po dežji vdere se tedaj ta silna* druhal proti taboru in ga zagrabi od vseh strani. Hud, vroč boj se vname, kristijani se borijo ko levi, vsak je junak z orjaško močjo in kršanski meči treskajo po turških glavah, kršanske sulice se barvajo z nevernikov krvjo. Dvakrat je od-
bit že napad, dvakrat zagnan sovražnik, a vedno se vračajo nove čete na boriše; vi-
deti jih je ko listja in trave, in ako pade

eden, stopita hitro dva druga na njegovo mesto.

Srditi boj traja že več ur, a sovražnik ne more naprej. Zdaj se umakne in videti je, da se zbira za zadnji, pa najhujši naskok. Tudi naši junaki čutijo, da se bo zdaj razsodilo, kdo bo zmagal, tudi oni se pripravljajo in prosijo Boga, da bi dal njihovemu orožju zmago. Bojni hrup tedaj vtihne za trenutek, a hitro se privali sovražna moč od vseh strani vriskaje proti taboru. Boj se ponovi in krvavo delo se zopet prične. Obe strani bojujete se z enakim pogumom, z enako srditostjo; a število sovražnikov je silno, kristijani so že vtrujeni in njihove vrste izpuljene po turških pušicah. Že je nakop tu pa tam predrt, zmage pijani neverniki silijo od vseh strani v šotor in boj je že takraj nakopa.

Vrtomir je imel nalogo, braniti s svojim krdelom skrajno stran tabora. Tu je bil boj najbolj ljut, tu so napadali janičarji. Vrtomir stoji na čelu svojega krdela, vsak sovražnik, ki preskoči prekop, se zvrne s preklorano glavo nazaj. Pogum vodje navduša ves oddelek, vsak dela čudeže hrabrosti, pa marsikteri se zgrudi, zadet po sovražni pušici. Kri se cedi po tleh in vendar ne odneha sovražna sila, marveč vedno narašča;

janičarji kar togote tulijo in se zaletavajo ko divje zveri v kršanske meče in sulice, tako da njihova trupla kar na kupih ležé.

Slednjič jamejo omagovati brambovci, vtrujeni po dolgem krvavem delu. Sovražnik to zapazi in tem huje pritiska, kolikor dalje se mu umikajo. Vrtomirov klic, njegov pogum ne izdá veliko, videti je, da sovražnik zmaguje. Tudi od drugih strani sliši se divje vriskanje zmagovajočih nevernikov.

»Bratje, ali smrt, ali zmaga, družega pogoja ni!« zavpije Vrtomir sè strašnim glasom in preseka velikanskemu janičarju, kateri je preskočil nakop, z enim mahom glavo.

Ta klic navduši krdelo tako, da se še enkrat zaženejo nad janičarje in jih sekajo, da kri škropi njihovo obleko. Ta pogum ni brez vspeha; janičarji jamejo umikati se in kmalu se tu obrne zmaga na kršansko stran.

Unkraj tabora pa je stan čisto drugačen. Turki predró kršanske rajde in silijo v središe. Vojskovodja seka na čelu zvestih tovaršev po turških čepinjah, da je groza, a vse ne pomaga nič, sovražna sila je prevelika, krive sablje režejo kršanske glave. Vodja tedaj čisto obupa in sklene, svoje življenje, kar bo mogoče, drago prodati.

Ko je na zadnjem koncu odjenjal pritisek in so janičarji jeli bežati, hití nekaj krdel vodji na pomoč. Zdaj se sreča hitro obrne, bil pa je tudi že zadnji čas, kajti Turki bili so zajeli vodjo in njegov oddelek, kterega so čedalje huje sekali. Tudi Vrtomir hití na to stran in ko vidi vodjo v nevarnosti, zakadí se v gnječo, z mečem si sekaje pot, in je kmalu na njegovi strani. Zdaj se vname srdit boj, neverniki zgubijo pogum, in ko vodja janičarjev pade, smrtno zadet od Vrtomirovega meča, jamejo se umikati in se spustijo v tek. Kristijani se vderó za njimi in jih posekajo še, kolikor jim jih petá ne odnese.

A zmaga jih je stala veliko; tretjina brambovcev pokriva mrtvaško polje, veliko je ranjenih. Turkov pa leží mrtvih in ranjenih dvakrat večé število.

Kje je vodja? Ni ga najti ne med mrtvimi, ne med ranjenci. Ž njim je zginil tudi Vrtomir, kterega je videl vsak na njegovi strani. Kam sta zašla? Kar je podilo sovražnika, vse se je bilo že vrnilo, tedaj tudi med temi nista bila. Napóči noč, tej sledí dan, pa pogrešanih le ni. Tedaj je gotovc, da ju je vjel sovražnik in pobegnivši vzel sebój. Vsa armada žaluje in veselje zavoljo slavne zmage je veliko manjše.

Pustimo tabor in išimo Vrtomira in vojskovodje. Najdemo ju v temni ječi, zvezana na trdih tleh. Oba sta ranjena, prvega obraz je polit s krvjo, ktera se mu cedi iz rane na čelu. Oči so zatisnjene, mladeneč leži brez zavednosti.

Vrata se odpró in v ječo stopi turšk poveljnik s strežaji; nekaj časa gleda jetnika, nekaj mrmra in strašno zakolne, potem migne slugam, kateri jamejo izpirati rane pa jih mažejo sè zeliši in jih skrbno obvežejo. Molčé, kakor so prišli, gredó vsi iz ječe in ranjenca sta zopet samá brez zavednosti.

Čez nekaj časa odpró se zopet vrata in v ječo stopi — krasna deklica. Postava je ravna ko smreka, barva obraza lepo belorudeča, oko je milo — sploh, prikazen ni videti človeška, timveč ko da bi bil prišel angelj v dekliški podobi streč ranjencema. Čez podobo razlitega je nekaj nadzemeljskega, namen njen mora biti, blagoslov deliti. Tihoma in varno se bliža mladenču, se nagne po njem in se dotakne z nježno ročico njegovega mrzlega čela; potem mu razveže vezi, vlije iz steklenice nekaj kapljic na rano in jo zopet obveže. Ravno tako stori pri ranjenem vojskovodji. Ko je dovršila to delo usmiljenja, se nagne zopet nad

Vrtomira in posluša njegovo sapo; žalostno majè z glavo, ga gleda še dolgo, zdihne in odide ravno tako tiho, kakor je prišla.

Tako se je godilo vsaki dan; ranjenca prijela je mrzlica za ranami in bila sta v smrtni nevarnosti. Govorila sta zmešano in zavednost se jima ni še bila vrnila. Deklica obiskala ju je vsako noč, obvezovala in izpirala jima rane; skrbno je poslušala dihanje Vrtomirovo in kedar je zapazila, da mu je boljše, zasvetil se je njen sicer žalostni obraz. Čez nekaj dni se ji zdi, da mrzlica pojema in da ga bo v kratkem pustila, ter povrnila se zavednost. Predno toraj odide, ga še prav milo pogleda, mu izleče prstan z prsta, ga natakne sebi in zdihne; za tem odplava ko meglena prikazen brez teže telesne.

Drugi dan se Vrtomir prebudi iz dolgega, smrti podobnega spanja, hoče vstati, a bolečina na glavi mu tega ne pripusti. Jame tedaj zbirati misli, spomni se hude bitve, ko so ga bili Turki zajeli, rane in za tem nič več. Kje je neki zdaj?

»Da bi mi vsaj kedo povedal, kaj se z mano godi!«

Tako zdihuje, a ne dobi odgovora, v temoti tudi ne more čisto nobene stvari razločiti, tedaj zdihne, se prevalf na trdi postelji in zaspí — prvič, kar je bil ranjen.

V tem hipu stopi v ječo turški poglavar s trumo slug, kateri imajo baklje v rokah.

Vrtomir odprè oči in vidi tik sebe svojega poveljnika. Hitro vgone vse dogodbe. Spominja se srditega boja, vidi se v sredi sovražne trume na strani svojega dobrotnika, kterega je ranila ravnokar sovražna sablja; ko se zgrudi, jame on sekati po Turkih, kateri se vedno bolj umikajo, a kriva sablja zadene tudi njega ravno čez čelo, kri se mu vlije po obrazu in — ob zavednost je!

Turku, ki je ravno stopil v ječo, vidi se veselje na obrazu, ker sta jetnika zopet pri zavednosti. Ukaže tedaj slugam nekaj, ti pregledajo rane in za tem odidejo. Temá je zopet v samotni ječi.

Vrtomirov sojetnik zdihne.

»Kako sva prišla v to temno ječo, blagi gospod?« prične Vrtomir. »Zdi se mi, da sva v turški oblasti.«

»Tudi meni se to zdi,« odgovori vodja. »Spominjam se še vašega hrabrega vedenja in žal mi je, da sem jaz kriv vaše osode.«

»Nikakor ne!« odgovori Vrtomir. »Kar sem storil, bila je dolžnost moja. Pa naj bo karkoli; sedaj je važnejše drugo vprašanje: kako se rešiva?«

»Zakaj naju neki niso zaklali? Zakaj naju zdravijo?«

»Dozdeva se mi močno, da smo mi dobili bitvo. Ako je to res, gotovo so vjeli naši vojaki turškega poveljnika in še več drugih veljavnih glav, s katerimi naju hočejo zamenjati, da jih odkupijo.«

»To je mogoče! Oh, bolečine moje rane so strašne.«

Po teh besedah jame Vrtomirov tovariš zdihovati in kmalu čisto omolkne. Tudi Vrtomir čuti velike bolečine na glavi in se premetava po ležiši tako dolgo, da ga omami spanju podobna slabost. Vse je zopet tiho v ozki ječi.

To trpi kakih štirinajst dni. Jetnika se vedno boljša čutita, turški poveljnik ju obiskuje in odhaja z vedno bolj zadovoljnim, celó radostnim obrazom.

Nekega dné po dolgem pogovoru s svojim sojetnikom, kaj je njuna osoda in kako bi se jej odtegnila, spomni se Vrtomir oče-

tovega prstana. Ta bi ju rešil iz zadrege. A kje je? Zastonj iše po prstih, tava po tleh tik ležiša; prstana ni! Tužnost ga obide, kajti sedaj mu ne more nihče pomagati. Kdo mu ga je neki vzel? Morda ga je zgubil v boji, morda se lesketa sedaj na roki kakega nevernika. Kako se bo srdil duh očetov! Erezupen jame klicati očetovo ime, a vse je zastonj, klic njegov odmeva le od trdega zidovja.

Čez nekaj dni odpró se zopet vrata in prikaže se turški poveljnik; pogleda oba ranjenca in migne slugi, kateri stopi k ležišu in Vrtomira v slovenskem jeziku tako-le nagovori:

»Moj gospod priznava vaše hrabro vedenje in je namenil vam veliko in častno stopinjo v armadi našega svitlega sultana. Odpovejte se kršanski veri in pristopite k Mohamedovi in ta hip ste rešeni sedanje osode. Ako pa se branite, vam bo že jutri odletela glava. Tovarša vašega čaka enaka osoda.«

Začuden sluša Vrtomir svoj materni jezik, a ves razkačen odgovori:

»Si se mar tudi ti odpovedal naši veri? Sram te bodi in prokleta naj bo tvoje življenje! Jaz se ne bom odpovedal nikdar svoji veri, rajši umrem pri tej priči najgrozovitejše smrti.«

Sluga majè z ramami.

»Kakor vama je drago,« pravi. »Moj milostljivi gospod, nadpoveljnik naše slavne armade, vama dà odloga do jutrnega dné. Premišljujta svojo osodo, morda bota potem drugih misli!«

Po teh besedah gredó vsi iz ječe. Jetnika se pogovarjata še nekaj časa in skleneta, rajši umreti, ko zatajiti svojo vero. Vrtomir spominja se svoje matere, sestre in — očetovega duha, kateri iše pokoja. Ako bi sin tu bil umorjen, nikdar bi ga ne našel. Ves žalosten zdihuje:

»Oj, da bi imel še očetov prstan!«

V tem hipu odpró se zopet vrata in Vrtomir strmf, kajti misli, da je to, kar vidi, čarobna prikazen.

Zala deklica, kakoršne ni še videl v sanjah, vstopi in se bliža ležišu; njeno črno oko se upré v obraz mladenča, a hitro se umakne in rudečica polije njen obraz. V eni roki drži luč, v drugi pa je steklenica z dišečimi mazili. Ves zamaknjen v to rajsko podobo, se vzdigne Vrtomir, kolikor mu pusti skeleča rana, in sluša besede iz ust device. S trepečim, pa neizrečeno milim glasom prične deklica v slovenskem jeziku:

»Ne čudita se, tujca, da vaju obiše deklica in nagovori v vajinem jeziku. Tudi

mene je rodila kranjska mati, kateri me je odpeljala turška sila že v otroških letih. Mnogo časa že živim med Turki, a zvesta sem še svoji veri, akoravno misli moj sedanji gospod, da sem jo že davno zamenila z mohamedansko.«

»Kaka je tedaj tvoja osoda,« prične Vrto-
mir, »v deželi nevernikov? Sužnja nisi, kajti sužnje nimajo nikakoršne prostosti. Ako pa si v haremu —«

»Nisem! Moja osoda ni ravno žalostna. Namenjena sem sicer sultanu, a upam, da me božja previdnost reši te osode. Tukaj sem rešila že marsikterega rojaka in jetnika, kajti nihče v gradu ne vé, da je od moje sobe v to ječo skrivna pot. Danes sem čula, kaj se je naznanilo vama, in sklenila, rešiti svoja rojaka.«

Vrtomiru se to bridko zdi, stegne se in rožlja z verigami; tudi njegov tovariš majè z glavo in pravi:

»Tvoja volja, mila deklica, je dobra, a ne morem verjeti, da ti bo mogoče spolniti jo. Glej silne najine verige!«

»Te niso nikakoršen zadržek! Bojim se le, da bi rane še ne bile zaceljene in da telesne moči se vama še niso povrnila.«

To izrekši pomoči deklica verige pri rokah z neko vodó.

»Čez tri ure,« pravi, »bodo odpadle verige same in prosta bota. Dotje bom pa pripravila vse za beg.«

Deklica gre iz ječe. Jetnikoma srcé veselja poskakuje, kajti če je to, kar jima je obljubila, mogoče, sta rešena nadlog in se vrneti v domovino. Vrtomiru krasna podoba deklice ne gré iz glave; ona je nadzemeljska prikazen, katero mu je poslal duh njegovega očeta v največi zadregi. Njeno milo oko ga je ranilo v srcé, in misel, da je po begu ne bo videl več, mu kali veselje. Kaj, ko bi ona ž njim pobegnila?

Čez kake tri ure čutita jetnika, da se obroči verig nekako topijo, in jamejo lušiti se od udov. Ko se čisto odvalijo, se vzdigneta in objameta. Zdaj se odpró zopet vrata in deklica se prikaže, zavita v dolg bel plajš, jima migne molcé in vsi trije stopijo iz ječe. A težavna je jetnikoma hoja, udje so od dolge lege čisto trdi; vendar stopata, kar jima je mogoče, hitro za deklico, ktera ju pripelje v krasno stanico. Tu je pripravljenih mnogo jedi in pijač; deklica ju vabi, naj se okrepčata, dá vsakemu potrebnega orožja in jima potém velí iti za njó.

Vrtomir jo milo pogleda in prime za rokó; ko čuti, da se ji tresse, jo nagovori:

»Blaga in mila deklica! Ako je nama mogoče, pobegniti iz ječe, zakaj bi bilo to tebi nemogoče?! Pojdi z nama in ako srečno dospeva v domovino, bodi moja žena!«

Devica se strese po vseh udih, omahne in se nasloni na Vrtomirova prsa. Nekaj trenutkov molčé vsi, potem se zdrami deklica in z besedami: »Pojdimo, da nas ne prehití čas!« vzame majhno škatljico in gré naprej.

Pot jih pelje skozi veliko vrat, ktera odpira deklica. Kmalu so zunaj, pred sabo vidijo v mesečni svetlobi ozko pot, ktero molčé nastopijo. Nihče ne spregovori besedice.

Že so kaki dve uri od ječe, kar se sliši vpitje in konjske podkve.

»Še četrť ure in rešeni smo!« opominja deklica. »Le urno stopajmo!«

A telesne moči jamejo zapuščati ranjenca, že se težko po konci držita. Hrum se bolj in bolj bliža, že je videti konjike.

»Brž, brž tu sèm v grmovje!«

Beguni zavijejo se v grmovje, pa prepozno: veselo vriskanje konjikov jim je porok, da so jih že zagledali.

»Mili Bog,« tarna deklica, »zakaj sem tudi jaz pobegnila! Ko bi bila ostala, nihče bi ne bil vedel o vajinem begu; kedar bi bili zapazili, da sta ušla, bila bi oba že v zavetji. Zdaj smo pogubljeni!«

»Ne še,« odgovori Vrtomir, »vsaj imava meč in ga znava krepko sukati. Ne boj se, draga!«

Deklica mu podá rokó in ga vleče na stran. V tem se ji sname prstan in ostane v Vrtomirovi roki. Deklica, to zapazivši, zarudi in reče:

»Ne zameri, prstan je tvoj; snela sem ti ga s prsta in hotela obdržati za spominj. Sedaj mi ga ni treba, kajti mene čaka enaka osoda, kakor vaju.«

Vrtomir pri teh besedah deklice skoro veselja poskoči.

»Sedaj, draga,« pravi, »ne more nam vsa turška vojska nič. Naj le prideró, boš videla čudeže!«

Komaj izgovori in natakne prstan, že jih zajame krdelo konjikov. Kakor lačni volkovi zaženejo konje proti njim in eden zasučé ravno sabljo, da bi vsekal po Vrtomiru. Deklica zakričí in se zgrudi strahú.

»Pomagaj mi, presvitli duh ranjcega!« vsklikne Vrtomir in zavrtí trikrat prstan na roki.

Ni še izgovoril, že se strašno zabliska, in pred osupnjenimi sovražniki prikaže se velikanski duh, stegne rokó čez nje in vsi pocepajo ko muhe na tla; potem se sliši glas, kakor bi prihajal iz globoke votline:

»Prošnja naj ti bo vslišana! Rešen si, vrni se v domovino in ne pozabi dolžnosti do mene.«

Prikazen zgine ko dim, rešeni pa izgubé zavednost.

Ko se Vrtomir prebudi, vidi pred sabo grad, v katerem ste mati in sestra; zraven sebe pa zagleda krasno deviško deklico v mirnem spanji. Zdaj se tudi ona prebudi, si zavzeta mane oči in se nasloni na Vrtomira. Ta jo vzdigne in pelje v grad, kjer najde mater in sestro, kateri ste ga že mrtvega mislili in objokovali.

Svojega tovarša in poveljnika pa ni videl nikdar več. Vendar je zvedel, da je tudi on srečno dospel v svoj grad. Menda je tudi njega duh prenesel v domovino.

Z m a j.

Vrtomir je bil toraj rešen vseh nadlog in vesela mu je migljala prihodnjost v družbi mlade ženice. Tudi nekdanjo očetovo posestvo si je zopet pridobil in jel zidati na starem mestu krasen grad. Pri teh opravilih pozabil je skoro svoje dolžnosti do očeta.

Neko noč prikaže se mu v spanji žalostna očetova podoba, mu požuga s prstom ter molčé odide. Ko se Vrtomir zbudi, spomni se svoje obljube in sklene, spolniti jo brez zamude. Nabere si tedaj vojakov, vzame slovó od Minice — to je bilo ime tuje deklice — od matere in Dragomire, in se vzdigne proti kamniškemu gradu, ktereга misli siloma razrušiti in potem pokopati kosti ranjcega očeta. Čez dva dni hodá dospě sè svojo malo, pa hrabro četo do podnožja hriba.

Predno pa napade grad, podá se h koči starega Bogomila, toda ta je zapušena in prazna; na drugem kraji stoji nova. Ko se ji

Vrtomir bliža, pride mu naproti mladeneč. Osupnjen ga praša Vrtomir:

»Kje je prejšnji voznik, stari Bogomil?«

»Tega ni več, gospod,« mu odgovori mladeneč. »Požrli so ga v temni noči valovi, ko je hitel drugemu brodniku na pomoč. Pes njegov je privlekel le mrtvo truplo na suho. Tam gor vrh holmca počiva, kjer si je želel.«

Vrtomir se podá na holmec, vrh ktereга mu pokaže kupček zemlje počivališe trupla nekdanjega rešitelja. Tu postojí nekaj časa ves zamišljen, potem se vrne k svoji četi in ji velí, tihoma plezati od najbolj strme strani v hrib.

Noč je bila napočila in dež jame kapljati iz oblačnega neba; tu in tam prešine oblake tudi kak blisk in v kratkem začne grometi. Taka noč bila je nalaš za napad. Tihó, čeravno z veliko težavo, priplazi se Vrtomirova četa do obzidja, v gradu ni čuti žive duše, še celó navadne straže ni slišati. Vojaki pristavijo lestve, ktere so seboj prinesli, k zidu in splezajo drug za drugim na dvoriše za glavnim poslopjem. Ko so tu vsi zbrani, postavi se Vrtomir na čelo in iše vhoda v grad.

Vkljub vsi pazljivosti nastane pri vratih ropot, kateri zbudi čuvaja, glas njegovega roga spravi vse še zaspane vojake in strežaje na noge in privabi tudi Hinka. V kratkem je dvoriše napolnjeno z brambovci.

Zdaj je bil pravi čas, mahniti po njih. Vrtomir sili s klicom: »Jaz sem maščevalec očetov, tresi se, morilec!« proti osupnjenemu grajšaku, srdit boj se vname med srditima sovražnikoma, kajti Hinko bil je hraber in močan; vse se umakne in gleda šviganje mečev, ktera se lesketata v sviflobi bakelj. Zdaj in zdaj se mora razsoditi, kdo bo zmagal. Hinko rujove ko divja zvér in zavihiti meč, da bi ga trešil naravnost na Vrtomirovo glavo, a ta ga prestreže s ščitom, da odletí, urno zasuče svoj meč, kateri se zabode z vso silo v Hinkova prsa. Velik curk krvi se vlije iz rane in Hinko se zvrne na tla, zatuli po živinsko in obleži mrtev.

Ko vidijo hlapci gospoda mrtvega, odvržejo orožje in se vdajo. Vrtomir jim ukaže, odpreti ječo in prinesiti škrinjico, se podá v podzemeljsko ječo in pobere kostí svojega očeta v njo, potem ogleda notranje shrambe gradu in reče svojim vojakom, naj počivajo, kajti utrujeni so zeló, on pa sede k ognjišu velike sobane in čez malo časa zadremlje.

V sanjah vidi veseli obraz svojega očeta, kateri ga tako-le nagovori:

»Spolnil si svojo dolžnost le še deloma. Kedar počivajo moje kosti v hladni zemlji, poiši pušavnika ob bregovji Bistrice. Tam te čaka zadnja naloga; ko tudi to dovršiš, uživaj veselje tega svetá, a nikdar se ne vdaj zapeljivcem. Prstan bo zgubil svojo moč, ko se vrneš na dom, odslej ne boš potreboval više pomoči. Bog s tabo!«

Ko dan napoči, pokoplje Vrtomir kosti ranjcega očeta tik kapelice, potem spusti svoje krdelo na dom, izroči varstvo gradu stražniku in se napoti proti koči ob bregu Bistrice.

Da bi ne zgrešil pota, drži se bregov vode. Hoja je tu jako težavna; skalovje in gošava ga zadržuje, vsak stopaj si mora skoro z mečem izsekati. Vrh tega mu še roji po glavi, kar mu je pripovedoval pušavnik o zmaji; mlada in vroča kri ne boji se pač nikakoršne nevarnosti, boj s človeško močjo ga ne straši, pa če je vse res, kar je slišal o tej zveri, je ta pošast morda vrag sam. Vendar ga ne zapusti pogum, urno korači naprej, pripravljen, bojevati se celó s peklenkim zlodjem, ako bi ga napadel, kajti svest si je, da spolnuje le dolžnost do svojega, zdaj že v miru počivajočega očeta.

Čez tri dobre ure zagleda znano kočico. Vsa je še ko nekdanj, tudi starček sedi na klopici in se greje na solncu. Ko zagleda prihajočega mladenča v svetli vitežki obleki, vstane ter mu gré naproti.

»Kaj te je zopet privabilo, moj ljubi,« prične, »k moji revni koči v te samotne kraje? Si se li že naveličal britkega življenja med grešnim svetom? Si morda storil kako pregreho, da se hočeš z mano vred pokoriti? Pozdravljam te in ti ponujam polovico svojega tesnega stanovanja.«

Vrtomir se mu nasmeje in odgovori:

»Nič takega ne, sivček! Nimam vzroka ločiti se od človeške družbe, marveč imam zá-te jako vesele in mikavne novice.«

»No, no! Radoveden sem, kaj mi boš povedal veselega! Predno pa pričneš, dovoli mi, da ti postrežem po svoji moči, kajti dolga in težavna pot morala te je vtruditi.«

Starček pelje Vrtomira do klopice, se podá v kočó in prinese vrček s pijačo in pečeno mrzlo ribo.

»Postrezi si,« pravi, »potem še le mi naznani veselo novico!«

Vrtomir se okrepča, potem mu jame pripovedovati vse dogodbe od tistega časa, ko se je poslovil od starčka; ta ga posluša prav pazljivo in ko čuje o prečudnem prstanu, prosi mladenča, da bi mu ga pokazal. Vrtomir ga snahe in mu ga pomoli. Ko ga vglada sivček, se njegovo okó vprè v mladenča, strese se starček, omahne in pade s klopice na tla.

Vrtomir ga hitro vzdigne in poškropi z vodó. Kmalu odpré starček oči in ves začuden vsklikne:

»Je li mogoče? Ne, nikdar ne! Ti si duh ranjega, kateri se hoče maščevati nad mano! Tedaj ni še pokore zadosti!«

»Kaj ti je, starček?« reče zdaj Vrtomir osupnjen. »Kaj se ti sanja o duhovih? Jaz sem človek ko ti; potipaj me, da se o tem prepričaš!«

Starček ga jame še bistreje gledati, ga potiplje od vseh strani, potem jame zopet govoriti:

»Ne, duh nisi! In vendar — globoka rana — meč je predril prsi — rudeča kri je polila zemljo! Jama ne daje mrtvih zopet na dan.«

Vrtomir čedalje bolj strmi. Kaj neki pomenijo starčkove besede? Se mu li meša?

Globoka rana — meč — rudeča kri — mrtvi;
kam leté te besede?«

»Čisto njegova podoba,« mrmrá starček sam pri sebi, »njegov obraz, postava in pogled. Le barva las je njena. — Vrtomir!« zavpije v tem hipu, »Vrtomir, moj stričnik, sin une, zavoljo ktere se tu pokorim, povej mi, da nisem morilec svojega brata, tvojega očeta, in da mi je odpustil strašno pregreho, da mi jo je odpustila tudi ona, tvoja mati. Izreci to, da morem v miru zaspati, kajti moja zadnja ura se bliža hitrih korakov.«

Vrtomir ga objame in mu odgovorí:

»Od tod tedaj neznano hrepenenje, od tod neka srčna želja, ktera me je sèm gnala, od tod nezapopadljivo sočutje do tvoje osode! Zdaj še le razumim očetove besede, da me tu nekaj veselega čaka. Duh njegov ti je že davno vse odpustil, v življenji žaloval je vedno po zgubljenem bratu in tudi mati moja jokala je marsiktero bitko solzo. Svitli duh očetov me bo blagoslovil, da sem te našel in te peljal nazaj med svet, v srečen krog svoje rodbine, ktera te bo z veseljem sprejela in spoštovala do smrti. Ne mudiva se dalje, napraviva se na pot, kajti domá naju že težko pričakujejo.«

Starček žalostno odkima z glavó.

»Nikdar več,« pristavi, »se ne vrnem med svet. Tu v priljubljeni samoti, ktere sem se že navadil, kjer živim v rajskem miru zadovoljen sè svojo osodo, čakal bom smrtne kòse. Odpovedal sem se čisto svetu, pusti me tedaj v tihi samoti, tu sem srečen, med ljudmi nikdar več. Ti pa se vrni nazaj k svojim ljubim in vživaj srečo, ktere si zdaj že vreden, brani z močno rokó dom in cesarja, kajti dežela je v zadregi in potrebuje čvrstih rok in mečev, da jo branijo sovražnih napadov.«

Tužnost obide Vrtomira, ko čuje te besede. Mnogo si še prizadeva pregovoriti starčka, a vse zastonj, volja njegova je trdna ko skala.

»Le eno bi še rad učakal,« prične zopet starček, »in to je konec velikanske pošasti, ktera je strah vse okolice in je požrla že marsikterega pogumnega junaka.«

Vrtomiru srce poskoči.

»Jaz jo bom ubil,« se zaroti in vzdigne, »jaz jo bom, čeravno ima sedem glav.«

»To se je namenil že marsikdo, a vsakega je raztrgal zmaj.«

»Tu velja le pogum, in poguma meni ne manjka!«

»Gotovo ne, pa ves pogum je zastonj, ako ne veš, kako se more zveri do živega.«

»Odsekal ji bom vseh sedem glav in potem je bo konec, ne?«

»Tako je govoril vsak, ki se je lotil je, a vrnil se ni nobeden več. Vendar mi tvoj pogum daje up, da ti storiš, kar je dozdej spodletelo vsakemu. Poiši toraj vruga in zagradi ga, in ako mu ne boš kos, rešilo te bo to zeliše v zadnjem trenutku.«

Pri teh besedah mu dá suho peresce in sklene:

»Da pa veš, kako moraš napasti zmaja, slušaj, kar ti bom povedal, in ravnaj se po tem. Zmaj ima sedem glav; srednja je prava, ako mu to odsekaš, je ob vso moč. Vsaka druga pa hitro zraste vnovič in zver je tem bolj srdita, kolikor jih več odsekaš. Srednjo tedaj zeló varuje. Ne vstraši se gnjusne in sè zelenimi luskinami obrašene kačje pošasti, ne dima in plamena, ktereга izpuša iz žrel, tudi ne strašnega zvijanja in hudega tulenja; nameri meč proti srednji, najostudnejši kačji glavi in jo odsekaj od života, druge so potem brez vse moči. Ako bi ti pa vkljub temu spodletelo, ali pa tvoj meč odletel od trdih luskin, vzemi to peresce in ga zaženi v žival, potem bo hitro pobegnila.«

Pogumni mladeneč si zapomni vse natančno in se pripravi za boj.

»Z Bogom, striček! Vrnem se ali zmagovalno ali pa — nikdar več!«

To izrekši nastopi pot tik dereče vode, vedno meč v rokah in pripravljen za boj. Kako dobro uro že koraka, pa ni še videti nikake živali. Že se vidi ozka dolina in kot, kjer izvira Bistrica. Šum dereče vode je vedno večji, mrzel veter piha iz votline.

V tem hipu obstane in mravljinca mu gredo po udih. Tam v kotu se greje na solnčnih žarkih velikanska zelena grdoba. Videti je sedem ostudnih kačjih glav, na katerih se lesketajo svitle luskinke; ravno take pokrivajo ves podolgasti život, ktereга konec je zavit kušarjev rep. Štiri s kremplji orožene noge nosijo gnjusno telo, ktero se zdaj vzdigne in naravnost proti Vrtomiru zakadi.

Strašen pogled! Iz sedem žrel valí se smrdljiv dim in ogenj šviga iz njih. Ni čuda, da je pri tem pogledu že marsikomu vpadlo srce, da še meča ali sulice vzdignil ni.

Vrtomir pa se mirno vstavi in čaka napada. Že ga obdaja soparica, čuti tudi že vročino ognja, a očesa ne obrne od srednje glave.

Zdaj ga doide pošast, stegne dolge glave po njem in rep se mu ovije krog noge. Vrtomir ne zgubi zavednosti, ne poguma, poméri po srednji glavi, mahne in glava se zvalí po tleh, njega pa polije vroča smrdljiva kri. Strašno rujovenje se zasliši, vse druge glave se spnó po njem, a druga za drugo pocepa po meču po tleh; ko zadnja padé, se zvalí velikansko truplo, strašna pošast leží mrtva in črna kri ji lije iz sedem ran; glave pa še vedno kažejo hude ostre zobe in črno-rudeča žrela.

Strašna zver, strah vse okolice, je tedaj mrtva. Vrtomira mika, videti njeno bivališče.

Votlina, pred katero je ležal zmaj na solncu, je jako obširna in prostorna. Vhod je pač temen, a kmalu postaja svetel in čim dalje koraka Vrtomir, tim večja je krasota; videti je, ko da bi bil tu nebeški raj. Najlepše cvečice cvetó, košata drevesa sè zlatim perjem imajo zlato sadje, najzalša poslopja stojé tik široka ceste. Vrtomir je čisto omamljen, ne prej ogledal ali vtrgal.

aknjen v neznano krasoto se ne ta. Žive duše ni videti, da bi ga čudovanji tega raja.

na zagleda pred sabo megleno, o podobo svojega očeta v veliki era mu molče velí, da naj gre za ga v obširno poslopje, kjer je mnogo zlatá, srebra in dražih biserov.

»Vzemi, kar ti je drago, moj sin,« ga nagovori prikazen, »naj ti bo plača tvojih zaslug in spoštovanja očetove želje. Jas sem zdaj srečen, tudi ti ne potrebuješ dalje moje pomoči, zato zdaj zgubi prstan vso svojo moč. Vrni se v podedovani grad in veseli se v krogu svoje rodovine življenja, jaz te blagoslovim.«

To izrekši zginé duh in Vrtomir ostane sam med neizrečenim bogastvom. Izbere si

najkrasnejših reči, potem gre iz podzemeljskega raja po tistem potu, po katerem je prišel; za njim se podere vse, in tam, kjer je bila prej jama, je zdaj visoka skala. —

Obložen s plenom poiše mladeneč svojega strica. Vse prigovarjanje, da bi zapustil pušavo in se vrnil v krog svojih sorodnikov, je bob v steno, starček se ne dá.

»Privošim ti srečo tega sveta, miru, »storil si, kar je vsakemu zverf ni več! Jaz sem že navajen mote, tedaj bom živel tu do smrti spremljaj!«

S solzami v očeh gre Vrton srečno v grad, kjer ga sprejme in nevesta.

V kratkem se poroči z Minico ž njo na novo sozidanem gradu.

Čez nekaj časa mu pošlje cesar kraso meč v priznanje njegove hrabrosti v turški vojski, kajti le ta je bila vzrok slavne zmage kristijanov nad Turki.

Njegov rod je posnemal izgled slavnega deda in si pridobil veliko slave v krvavih turških vojskah.